Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | № 14 (18337). | 1990 оной январиин 17, среда | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй ЦК-гай Россин бюродо

КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1989 он) Пленум дээрэ байгуулагдаһан КПСС-эй ЦК-гай Россин бюрогой заседани М. С. Горбачевой түрүүлэлгэ доро январиин 15-да болобо. КПСС-эй политика бэелүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн РСФСР-эй областной ба хизаарай партийна организацинуудай ажал ябуулгые залан шэглүүлхэ, партиин съезднүүдэй ба конференцинүүдэй, КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй ба Политбюрогой шиидхэбэринүүдые бэелүүлгын хойноһоо хиналта тогтоохо зорилгонуудтай тааралдуулан, Россин бюро республикын партийна организацинуудай ажал ябуулгын зарим шухала асуудалнуудые хаража үзэбэ. КПСС-эй крайкомууд болон обкомуудай зарим нэгэдэхи секретарьнар заседанида хабаадаһан байгаа.

Засагай республиканска болон нютагай зургаануудта үнгэргэгдэхэеэ байһан һунгалтатай дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай Россин бюро Совет Россин арадуудта хандаһан Хандалгын текстые зүбшэн хэлсээд, һайшааһан байна. Арадуудай хани барисаае, нийтэ нэгэн совет бүлые бэхижүүлгэдэ РСФСР шухала үүргэ дүүргэнэ гэжэ тэрээн соо тэмдэглэгдэнэ, ойрын ерээдүйдэ тэрэнэй эли бодо үрэ дүнгүүдые үгэхынь тула хубилган шэнэдхэлгые шууд сэхээр бэелүүлхэ уряа тэрээн соо табигдана. Хандалгын текст хэблэлдэ толилогдохо юм.

Россин экономическа бэеэ дааһан байдалай хараа бодолые ЦК-гай бюро хаража үзөө. Оронной федеративна байгуулалтые шэнэ политическэ ба экономическа удхаар бэхижүүлхын тула Россин хүсэн түгэс экономико тон ехэ удха шанартай байна гэжэ һанамжануудаа зүбшэн хэлсэлгын үедэ тэмдэглэгдээ. Ажахын харилсаануудые, нютагуудай социальна байгуулалта хүтэлбэрилгые тон шэнэ шатада гаргаха арга олгоһон хандасанууд республикын экономическа хүгжэлтын үндэһэ һуурида табигдаха ёһотой. Автономито республикануудай, хизаарнуудай, областьнуудай эрдэм ухаанай эмхинүүдые, хүтэлбэрилэгшэдые, тэрээндэ улам үргэнөөр хабаадуулха шухала гэжэ тоолоод, хараа бодолыень зохёожо абаха хүдэлмэриие түргэдхэхэ шухала гэжэ онсолон тэмдэглэгдээ. Оронной социально-экономическа хүгжэлтын хэмжээнүүдтэй союзна зургаануудай гол дүримүүдые тааралдуулан табиха шухала.

Арадай депутадуудай республиканска ба нютагай Соведүүдэй һунгалтада РСФСР-тэ үргэн ехэ бэлэдхэлэй хэгдэжэ байһаниинь бюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Арадай депутадуудай һунгалтын кампани олонхи нютагуудта һунгагшадай ехэ эдэбхи үүсхэлэй оршон байдалда үнгэржэ байна. Һунгалтын урда тээхи тэмсэл орёо хурса болоно. Хэдэн кандидатурын үндэһэ һуури дээрэ дуугаа үгэлгэ үнгэргэгдэнэ гэжэ тэмдэглэгдээ.

Дунда зэргээр РСФСР-эй арадай депутадуудай кандидадуудай нэгэ мандадта найман хүн, харин автономито республикануудта гурбан хүн болоһон байна. 1 миллион 200 мянган хүн нютагай Соведүүдэй арадай депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдээ гэхэ гү, али мандадуудһаа 1,5 дахин олон болоно.

Дэбжүүлгын дүнгүүдые анхаралтайгаар шэнжэлхыень, һунгалтын урда тээхи саашанхи тэмсэлые зүбөөр ябуулгые тодорхойлхыень ЦК-гай бюро партиин крайкомуудта, обкомуудта дурадхаба. Дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай дундаһаа Соведүүдтэ эдэбхитэйгээр, бүтэмжэтэй һайнаар хүдэлжэ шадаха хүнүүдтэ илалта олгогдохо ёһотой. Хүдэлмэришэдэй, таряашадай, эхэнэрнүүдэй болон залуушуулай дундаһаа дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудые дэмжэлгэдэ онсо анхаралаа хандуулха хэрэгтэй.

Политическэ реформо бэелүүлхын, Соведүүдтэ бүрин эрхэтэ засаг хангахын тула һунгалтын удха шанарые ойлгуулгада. 1990 ондо республикын ажалшадай бэелүүлхэ ёһотой харюусалгатай зорилгонуудта саг үргэлжын анхаралаа хандуулхыень политическэ хүдэлмэриин үедэ партийна комитедүүдтэ дурадхагдаа.

Россин Федерациин партийна организацинуудай ажал ябуулгын бусад зарим асуудалнууд заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ М. С. Горбачевой түрүүлэлгэ доро январиин 15-да Кремль соо болобо.

Нагорно-Карабахай автономито областьдо, бусад зарим районуудта онсо байдалай тогтоогдоһон тухай асуудалые заседани дээрэ хаража үзэбэ. СССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр В. В. Бакатин, СССР-эй Генеральна прокурор А. Я. Сухарев, СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ В. А. Крючков, Азербайджанай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Э. М. Кафарова, Армениин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Г. М. Восканян мэдээсэлнүүдые хэһэн байгаа. Нүхэд Р. А. Базарова, В. С. Шевченко, М. Р. Сагдеев, В. Е. Курташин, В. Г. Кучеренко, Ю. И. Бородин, Г. С. Таразевич, Ч. Айтматов, А. И. Лукьянов, Н. И. Рыжков энэ асуудалые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба.

Зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдээр СССР-эй Верховно Соведэй Президиум «Нагорно-Карабахай автономито областьдо, бусад зарим районуудта онсо байдалай соносхогдоһон тухай» Указые баталан абаба. Тэрэнэй текст хэблэлдэ толилогдохо.

ДОКУМЕНТНҮҮД БА МАТЕРИАЛНУУД

«М. С. Горбачевой 1989 оной ноябриин 29-дэ — декабриин 1-дэ Италида ба Ватиканда ерэлгэ: документнүүд ба материалнууд» гэһэн брошюра хэблэгдэн гараба.

Совет итальян хөөрэлдөөнүүд, хоёр талын документнүүд болон хамтын декларацида гар табилга, Италиин худалдаа наймаанай ба мүнгэн һангай бүлэгөөрхидэй түлөөлэгшэдтэй совет хүтэлбэрилэгшын уулзалга тухай тоосоонууд. М. С. Горбачевой Ватиканда хэлэһэн үгэ, бусад документнүүд ба материалнууд тэрээндэ оруулагдаһан байгаа.

Политиздат брошюра гаргажа, «Красный пролетарий» типографида барлагдаһан байха юм.

(ТАСС).

КОМИССИ ХҮДЭЛНЭ

НОВОКУЗНЕЦК (Кемеровскэ область). (ТАСС). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Л. Д. Рябев түрүүтэй правительственна комисси январиин 15-да Кузбасс ерэбэ. Нёдондо жэлэй июль һарада шахтернуудай буһалгаа хэһэнэй һүүлээр правительственна комиссиин гараа табиһан протоколнуудай, мүн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1989 оной августын 3-най тогтоолой ямараар бэелүүлэгдэжэ байһые тэрэ хаража үзэхэ байна.

— Мүнөө үедэ, ерээдүйдэ Кузбасс манай орондо ехэ удха шанартай юм. Тэрэнэй ажалшадай амжалтатай хүдэлмэриһөө бусад районуудай үйлэдбэриин ашаг үрэ гол түлэб дулдыдаха. Тиимэһээ оронной ба республикын правительство Кузбасста бэеэ дааһан байдал олгохо, өөһэдөө өөһэдтөө мүнгэ һомолхо, энээнэй үндэһөөр областиие хүгжөөлгын программануудые зохёохо арга олгоһон хэдэн шухала документнүүдые абаһан байна, — гэжэ Л. Д. Рябев ТАСС-ай корреспондентдэ хэлэбэ. — Тус районой ажабайдалай бүхы талада хабаатай шиидхэбэринүүдые абаха гээшэ гол зорилго мүн. Эсэсэй эсэстэ эндэ тохёолдожо байһан социальна асуудалнуудые хурдан түргэнөөр шиидхэжэ болоно. Таарамжатай һайн байдал байгуулхын тула Кемеровскэ областиин бүхы ажалшадай ехэ хүсэлэл оролдолгонуудые элсүүлэн хабаадуулха хэрэгтэй. Правительственна комисси ажабайдалай мүнөө табижа байһан зорилгонуудые шиидхэхын тула ехэ оролдолго гаргаха юм.

Комисси областиин элдэб хотонуудаар ябажа, ажалша коллективүүдтэй уулзаха байна. Нёдондо жэлэй июлиин 17—18-да Кузбассай нютагай буһалгаанай комитедтэй зүбшэжэ гаргаһан «областной протокол» гэдэг Прокопьевск хотодо шэнжэлэгдэхэ.

БҮХЭДЭЛХЭЙН ХУРАЛДААН НЭЭГДЭБЭ

Манай бүмбэрсэг дэлхэй, тэрээн дээрэ ажаһуужа байһан бүхы хүнүүд аюулда дайрагдаха түйлдаа хүрэжэ байна. Хэрбээ бидэнэй агаарые бузарлахаяа, газар дэлхэйн сагай уларилые хубилгахаяа болёогүй һаамнай, ямар ехэ хойшолонгуудтай байхыень ой ухаандаа оруулха гээшэ хүшэр бэрхэшээлтэй юм. Үндэһэ яһанай, үзэл сурталай, политическэ гү, али соёлой бүхы илгаануудһаа дулдыдангүй, түйлай ехэ уршаг түбэгые зайсуулан саража, бүмбэрсэг дэлхэй дээрэхи байдалые аюулгүй болгохо шухала.

«Оршон тойронхи байгаалиие сахиха ба ажамидаралые хангаха зорилготойгоор хүгжэлтэ дэбжэлтые бэелүүлгын асуудалнуудаар бүхэдэлхэйн хуралдаан» гэһэн уласхоорондын конгресс январиин 15-да Москвада нээгдэбэ. Дэлхэйн 82 гүрэнһөө мянга гаран хүн тэрээндэ хабаадана. Хүн түрэлтэнэй ажамидаралые хангаха зорилготой санаартадай ба парламентнуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатай бүхэдэлхэйн хуралдаан совет эмхинүүдэй туһаламжаар энэ уулзалгые эмхидхэһэн байгаа. Бүхэдэлхэйн хуралдаанай эмхиин штаб-байшан Нью-Йоркдо оршодог юм.

2000 он болотор ядерна зэбсэг бүрин хүсэдөөр усадхаха программатай үүсхэл эдэбхи КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев тэбхэр дүрбэн жэлэй урда тээ гаргаа һэн гэжэ академик Е. П. Велихов бүхэдэлхэйн хуралдаанда хабаадагшадые амаршалхадаа тэмдэглэбэ. Мүнөө бидэ энэ түсэбэй бэелүүлэгдэжэ байлгын гэршэнэр боложо байнабди.

Волоколамска митрополит, Юрьевскэ питирим хуралдаанда хабаадагшадые амаршалаа. Ямар үрэ дүнгүүдтэйгээр гурбадахи мянган жэлэй богоһо дээрэ гараха байһан тухайдаа бидэ гүнзэгыгөөр бодомжолхо ёһотойбди. 2000 жэлэй хугасаа соо хүгжэлтэ дэбжэлтын ажал ябуулгын дүнгүүдые согсолхыень тэрэ хуралдаанда хабаадагшадые, бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы хүнүүдые уряалба.

Удаань хуралдаанай түрүүлэгшэнэр — Нью-Йоркдохи Гэгээн Иоанныи һүмын ахалагша санаартан Джеймс Паркс Мортон болон сенатор Мануэль Уллоа (Перу) үгэ хэлэһэн байгаа.

Оршон тойронхи байгаалиие аршалан хамгаалха зорилготойгоор бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы гүрэнүүд хүсэлэл оролдолгонуудаа нэгэдүүлхэ ёһотой гэжэ Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр мэдүүлбэ.

Энэ асуудалда элдэб хандасануудые — экономическа, политическэ ба гуманитарна хандасануудые зүбшэн хэлсэжэ болоно гэжэ тэрэ хэлээ. Гэбэшье бүмбэрсэг дэлхэй дээрэхи оршон тойронхи байдалда олоннитын хандасые үндэһөөрнь хубилгаха шухала. Иимэ хубилалтануудай болохын тула эдэ зорилгонуудые шиидхэхэ гээшэ хойшолуулашагүй шухала удха шанартай гэжэ бүхы дэлхэйн анхарал хандуулха хэрэгтэй. Энээнэй шухала удха шанартай байһые бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы хүнүүд ойлгохо зэргэтэй.

Хүнүүдэй ухаан бодолдо боложо байһан хубилалтануудые энэ хуралдаан элирхэйлэн харуулха юм гэжэ Норвегиин премьер-министр байһан Гру Харлем Брундтланд хэлэбэ. Хүгжэнги промышленностьтай оронуудай бүхы олзо оршоһоо таһалагдан һомологдохо ёһотой дэлхэйн сагай уларилай жаса байгуулхые тэрэ дурадхаба. Байгаалиие бузарлахагүй, арюун һайн технологинуудые хүгжөөхэдэнь, энэ жаса үгытэй ядуу оронуудта туһалха байна.

Ажабайдалай хүгжэлтэдэ бүхы юумэн шухала удха шанартай гэжэ ирокезүүдэй конфедерациин аха заха Одрей Шенандоа тоолоно. Бидэ амиды бодосуудбди. Ушар иимэһээ дүтынгөө хүнүүдтэ хоро хүргэжэ болохогүй гэжэ һанажа ябаха ёһотойбди. Тэрэ арад зоноингоо үмэнэһөө хуралдаанда хабаадагшадта халуун амаршалга хүргэбэ.

Хуралдаан хадаа али бүхы зорилгонуудай техническэ талые зохёохо эрдэмэй семинар, конференци бэшэ юм. Хүнэй ухаан бодолые бүрилдүүлжэ байдаг политигүүдые, шажан мүргэлэй ажал ябуулагшадые нэгэдүүлхэ гээшэ тэрэнэй зорилго мүн. Үргэн ехэ бүхэдэлхэйн хуралдаанай үзэл бодолые, һанамжануудые бүрин хүсэдөөр дэлхэйн арадуудта хүргэхын тула эрдэмтэд, экологическа хүдэлөөнэй эдэбхитэд, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, профсоюзуудай хүтэлбэрилэгшэд, уран зураашад, журналистнууд Москвагай хуралдаанда хабаадана.

Хуралдаан хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

(ТАСС).

ШЭЛ ОТОЛОГШОД

ФОТОРЕПОРТАЖ

Шэлэй оньһожоруулагдамал завод. Шэл үйлэдбэрилэн гаргадаг цех тус заводой эгээл томо, гол цехүүдэй нэгэн юм. Эндэ тон олон хүдэлмэришэд ажаллажа, заводой гол продукци гаргадаг гээшэ. Энэ цехэй байшан соо ороходо мантан томо пеэшэнүүдһээ халуун бурьялаадхина. Олон мянган градус халуунтай эдэ пеэшэн соо шэл хайлуулагдана.

Тэдэнэрэй хажуугаар гурбадахи дабхарта гарахада, һэрюун болоодхихо юм. Эндэ шэл отологшодой бригаданууд ажалладаг байба. Харахада ута конвейернүүдһээ хабтагар томо шэлнүүд наранай элшэдэ ялаганан, уһан мэтэ доошоо урдана. Шэл отологшодоор гол түлэб эхэнэрнүүд хүдэлнэ. Тэдэнэр шэлнүүдые тодожо абаад, тусхай хэмжүүрээр отолжо, хажуу тээнь байһан табсангууд дээгүүр наринаар ябталан хэнэ. Энэ үедэ удаадахи томо шэл конвейерээр дамжан ерэнэ. Юрэдөө, халта амаржа һууха, хүнтэй хөөрэлдэхэ сүлөөгүйгөөр хүдэлнэд. Халаанай мастер Светлана Васильевна Орловатай уулзажа, ерэһэн хэрэгээ дуулгабабди.

— Манай халаан бусад коллективүүдтэл адли юм. Халаанай бүридэлдэ шэл отологшодой хоёр, түхеэрэлгэнүүдые заһабарилагшадай бригаданууд ороно. Любовь Николаевна Зубкова Юрий Иванович Комиссаров хоёр шэл отологшодой бригада хүтэлбэрилнэ. Үнгэрһэн жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэжэ, социалис мүрысөөндэ шалгарагшадай тоодо тэдэнэр оролсоо, — гэжэ үйлэдбэритэеэ танилсуулха зуураа тэрэ хөөрэнэ.

Энэ халаанда 42 хүн ажалладаг байна. Таһалгаряагүй үйлэдбэритэй һэн тула тэдэнэр гурбан халаанда хубааржа хүдэлнэ. Хүн бүхэн халаанай туршада 850 дүрбэлжэн метр шэл отолхо түсэбтэй. Үнинэй ажаллажа байһан олонхи хүнүүд энэ даабарияа 110—120 процент дүүргэдэг болонхой. Тэдэнэрэй салин хүлһэншье ехэ байна. Тиигэбэшье ажалһаа гараха, орохо ушарнууд олон байһаар. Энээнэй шалтагаанинь гэхэдэ, шэл отололгын хүдэлмэри оньһожоруулагданагүй, ажаллаха эрхэ байдалынь хүндэ. Мастер бригадир Л. Н. Зубкова Ю. И. Комиссаров хоёрые дуудажа, танилсуулна.

— Түхеэрэлгэнүүдэй һаадгүй һайнаар хүдэлгэгдөөд байбал, маанад яһала бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ, халаанай даабари сүм дүүргэдэгбди. Шэл отологшод, заһабарилагшад эсэсэй дүнгүүдээр салин хүлһэ абадаг болоһоной һүүлээр булта харюусалга ехэтэйгээр хүдэлнэ, түхеэрэлгэнүүд саг соогоо заһабарилагдана. Мүн технологическа журам наринаар сахигдадаг болоо. Бригадын гэшүүдэй хэн нэгэниие нэрлэхын аргагүй, булта һайнаар хүдэлнэ,— гэжэ тэдэнэр хэлэнэ.

Шэнэ гуримаар ажаллажа эхилхэдээ, заһабарилагшадай бригадын коллектив үсөөн хүнэй хабаадалгатайгаар түхеэрэлгэнүүдые заһабарилха, һайнаар харууһалха гэжэ оролдоно. Тиигэхын тула шадабарияа дээшэлүүлнэ, хоорондоо харилсаата хэдэн мэргэжэл шудална. Иигэжэ ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда ороходоо, хүн бүхэн эсэсэй үндэр дүнгүүдые түйлахын, ашаг олзо ехээр абахын тула арга боломжонуудаа элсүүлэн үрэ бүтээсэтэйгээр хүдэлнэ.

Д. АМОГОЛОНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: шэл отологшо Д. Б. Дымбрылова, Ю. И. Комиссаров, мастер С. В. Орлова, Л. Н. Зубкова.
В. ГАРМАЕВАЙ фото-зурагууд.

АРАҺЫЕНЬ ... ЗАГҮЙГӨӨР ... ЛЖҮҮЛЭЕ

...мнай ажахынуудай хонишодой бригаданууд пар... съездын үнгэргэгдэхэ байгша ондо дээшэлүүлэг... ис уялга абанхай. Тодорхойлбол, энэ жэлдэ бү... нган гаран гэхэ гү, али зуун эхэ хонин бүри... урьга абажа түлжүүлхэ түсэб хараалагдаа. Эды... абаад гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ, хэлэ... найдамтайгаар хүрэхын тула ажахынуудай хони... дануудай үбэлжэлгэдөө хонидой түл абаха харюу... ла һайнаар бэлдэһэн байгаа гэжэ һүүлэй шал... гэршэлнэ.

...ЕТАРЯАР ҺУНГАГДАБА

Северобайкаль...омой пленум бо...дхэлэй асуудал ...ань тус горко...тарлар хүдэлжэ ...П. Зенченкын ара...дуудай Муйскын ...оведэй гүйсэдко...лэгшээр һунгагда...а партиин райко...етариие һунгаха ...раа. ...аалда хоёр хүнүүд ...нээ. Хэд бэ гэбэл, тус райкомой социально-экономическа таһагые даагша В. А. Рубан, арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо В. В. Старков гэгшэд болоно. Нюусаар дуугаа үгэжэ үнгэргэгдэһэн һунгалтын дүнгөөр В. В. Старков диилэнхи олон дуу абажа. КПСС-эй Северобайкальскын горкомой секретаряар һунгагдаба.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ПОЛИТИЧЕСКЭ ОНОЛ АРГАНУУДЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ

Манай обществын хубилган шэнэдхэгдэжэ байһан мүнөө үедэ ниитын үйлэ хэрэгүүдые политическэ онол аргануудаар хүтэлбэрилхэ, партийна организацинуудай хүдэлмэриин аргануудые үндэһөөрнь хубилгаха эрилтэнүүд табигдана. Политическэ болон эрид шууд экономическа реформонуудые бэелүүлгэ хадаа партийна комитедүүдые, партийна эхин организацинуудые ажалша коллективүүдые нүлөөлхэ аргануудаа хубилгахые идхана. Социально-экономическа хүгжэлтые хүтэлбэрилгэ шэнэ удхатай болохо зэргэтэй.

Экономикые политическэ талаһаа хүтэлбэрилхэ арганууд олон ондоо, элдэб янзын ааб даа. Мүнөө үедэ партийна организацинууд гол анхаралаа ажалша коллективүүдтэ, эндэ ажалладаг коммунистнуудта хандуулна, тиигэжэ тэдэнэй һанал бодол мэдэхэ гээшэ шухала болоно. Ямар зондо түшэглэхэеэ зүбөөр элирүүлхэ хэрэгтэй. Мүн тэдэнэй ямар юумэн тухай бододогые, юу хэхэеэ оролдодогые уридшалан мэдэжэ, энээндэ үндэһэлэн, хубилган шэнэдхэлгые бэелүүлхэ болонобди.

Экономикые политическэ талаһаа хүтэлбэрилхэ гол ёһо гуримууд тэрэл зандаа үлэнэ. Нэрлэбэл, арадай аша туһада харюусама, эрдэмэй үндэһэ һуури дээрэ зохёогдоһон экономическа политика бэелүүлгэ, ажалшадай ажалай болон политическэ эдэбхи үүсхэл хүгжөөлгэ, тэдэнии үйлэдбэрие хүтэлбэрилгэдэ хабаадуулга, политическэ болон ажахын ажал ябуулгые нэгэдүүлгэ, партийна, гүрэнэй болон ажахын зургаануудай бэелүүлхэ юумэ эли тодоор хубаарилга, КПСС-эй кадрова политика бэелүүлгэ болоно. Гэбэшье энэ ёһо гуримые мүнөө үеын, хубилган шэнэдхэлгын зорилгонуудтай тааралдуулан, үшөө дахин хаража үзэхэ, гуримшуулха хэрэгтэй.

Хүтэлбэриин политическэ арганууд тухай хэлэхэдээ, политическэ болон ажахы ябуулгын нэгэдэмэл ёһо гурим һүүлэй үедэ хоёрдохи ээлжээндэ гаргагдаһан байна гэжэ тэмдэглэхэ шухала. «Саашадаашье, илангаяа мүнөө үедэ социально-экономическа асуудалнуудые шиидхэлгэһээ, энээнэй байдалай түлөө харюусалгатай байһанһаа парти өөрыгөө зайсуулха ёһогүй. Юуб гэхэдэ, эдээнһээ совет зоной ажабайдал дулдыдана ха юм» гээд үнгэрһэн жэлэй июль һарада КПСС-эй ЦК-да болоһон зүблөөн дээрэ М. С. Горбачев хэлээ һэн.

Хүтэлбэриин захиргаанай ёһо заншалнуудһаа арсажа, политическэ аргануудта орохо хэрэг орёо оршон байдалда бэелүүлэгдэнэ. Энэ элдэб ушарһаа болоно. Социализм хубилган шэнэлхэ аша үрэтэй харгы зам шэлэһэнһээ, үйлэдбэриин харилсаануудые үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөхэ хэмжээндэ, шэнжэ түхэлдэ тааруулжа, нарижуулан һайжаруулһанһаа дулдыдана. Экономико хүтэлбэрилхэ захиргаанай аргануудай үгы хэгдэгүй, харин экономическа аргануудай хүсэеэ абаагүй байһан үедэ партийна комитедүүд иимээр хүдэлнэ ха юм.

Партийна, совет зургаануудай үүргэ, уялгануудай хизаарлагдажа байһан үедэ партийна комитедүүдтэ һалбариин таһагууд үсөөн болгогдоо. Тэрэл үедэ Советүүдтэ арадай ажахые зүбөөр хүтэлбэрилхэ оньһон байгуулагдана. Мүнөө үедэ республикымнай Министрнүүдэй Советдэ һалбариин таһагууд бии болгогдоо. Иимэ таһагууд урдань үгы байһан юм. Эдэмнай союзна, союзно-республиканска, мүн нютагай болон арадай ажахын һалбаринуудые эрхилэн хүтэлдэг болоо. Советүүдэй бүхы кадрнуудай материальна асуудалнууд шиидхэгдээ.

Ажахын болон политическэ ажал ябуулгын нэгэдэл тухай хэлэхэдээ, нэгэ шухала юумэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ эрилтэдэ партийна организацинууд саг үргэлжын анхарал хандуулдаггүй. Энэ юун бэ гэхэдэ, олон шухала асуудалнуудые политическэ, социально-экономическа болон үзэл сурталай асуудалнуудтай хамта, нэгэ доро, комплексноор шиидхэжэ шадаха эрилтэ болоно. Энэ хадаа партийна комитедүүдтэ, коммунист бүхэндэ общество дотор боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые марксистско-ленинскэ һургаалай үндэһөөр шэнжэлхэ, хаража үзэхэ, теоретическэ талаар гүнзэгыгөөр бодомжолхо эрилтэнүүдые табина. Зарим партийна организацинуудта нэгэ адли, хуушанайхяар бодомжолхо заншал тогтошоод, хубилган шэнэдхэлгын үедэ бии болоһон шэнэ юумэнүүдые харанагүй, ойлгоногүй.

Манай обществодо демократи хүгжөөлгэ, олониитын политическэ эдэбхиин дээшэлэлгэ партийна комитедүүдэй хэрэглэдэг онол аргануудта, илангаяа тэдэнэй хүдэлмэриин удха шанарта ехэ эрилтэнүүдые табина. Союзна, автономито республиканууудай, нютагай Советүүдэй арадай депутадуудые һунгалтада бэлдэлгэ, тэрэнии үнгэрэлгэ партиин, партийна бүхы аппарадай, бүхы коммунистнуудай баримталдаг хараа шаглэлые шалгаха ёһотой харалга болохо байна.

Мүнөө жэлэй һунгалтын урда тээхи кампани хадаа Совет засагай байгуулагдаһанһаа хойшонхи түүхэдэ үзэгдөөгүй ушар болоно. Тиимэһээ демократиин улам хүгжэһэн, юумэ нюунгүйгөөр хэлэдэг болоһон сагта һунгалта тухай Хуулиин хубилһые, депутадуудай хэдэн хүнүүд сооһоо шэлэгдэжэ һунгагдаха байһыень хараада абажа, һунгалтын үедэ болоһон үйлэ хэрэгүүдтэ саг үргэлжын анхарал хандуулагдаха ёһотой. Манай обществын, тэрэнэй гол хүсэн болохо 60 миллион хүдэлмэришэд, таряашадай болон интеллигенциин политическэ болбосорол һунгуулиин кампани харуулха байна.

Арадай депутадуудые һунгаха талаар ажалша коллективүүдтэ, ниитын эмхинүүдтэ, республикын бүхы зондо аргагүй ехэ харюусалга даалгагданхай. «Энэ һунгалта хадаа политическэ реформын шэнэ шата боложо, тэрэнэй ашаар Советүүд шэнэ удха шанартай болоно, арадай засагай гүйсэд бүрин гурим байгуулагдаха байна» гээд совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалга соо хэлэгдэнэ.

Арадай депутадта кандидадуудые дэбжүүлхэ үедэ партийна организацинууд, ниитын эмхинүүд, ажалша коллективүүд олон хүнүүд сооһоо шэлэжэ эрхимэй эрхимүүдые депутадта кандидадуудаар дэбжүүлхые оролдоо. Тиихэдээ тэдэнэй дунда хүдэлмэришэд, колхозникууд, эхэнэрнүүд болон залуушуулай таару байха ябадалда анхарһан байха юм. Мүн шажанай, республика соо ажаһуудаг бага яһатанай түлөөлэгшэд хараада абтаа.

Энэ үедэ һунгагшадта нүлөөлхэ шухала зүйл гэхэдэ, депутадта кандидадуудай программа болоно. Эдээнэй гол удхань гэхэдэ, дүтын жэлнүүдтэ зониие эдеэ хоолоор, хэрэглэмжын талаар хангалга болоно. Программануудые зүбшэн хэлсэлгэдэ хүнүүдые олоор хабаадуулжа, хүн бүхэн өөрынгөө һанамжа хэлэхэ, дурадхал оруулха уялгатай. Тиихэдээ тэдэнэр хэдэн хүнүүдэй программанууд сооһоо али нэгыень шэлэхэ, өөрынгөө нэмэлтэ оруулха гү, али шүүмжэлхэ эрхэтэй.

Депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн коммунистнууд КПСС-эй обкомой пленум дээрэ абтаһан программада үндэһэлэн, өөрынгөө программые һунгуулиингаа округой бодото байдалтай, политическэ болон экономическа реформотой зохилдуулан тааруулха ёһотой болоно. Урда үнгэрһэн һунгалтын дүршэл хаража үзэхэдэ, депутадта кандидадуудай, тэрэ тоодо коммунистнуудай программанууд соо социализмын дутагдалнуудые, хубилган шэнэдхэлгын удаанаар бэелүүлэгдэжэ байһые, мүн Коммунис партиие шүүмжэлхэ ушар олон дайралдаа. Теэд эдэл коммунистнуудай тэрэл үе сагта ажаһууһан, ажаллаһан байна ха юм. Тиимэһээ партиин гэмэ зэмые тэдэ баһал хубаалдаха ёһотой. Энээниие мүнөөшье мартажа болохогүй. Ушар иимэһээ коммунистнуудай программа бүхэн олон талаһаа бодомжологдоһон, бодото баримтанууд дээрэ үндэһэлһэн байха зэргэтэй.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлхэ, Байгал далайн оршон тойронхи байгаали хамгаалха эрилтэнүүдые хараада абажа, арадай ажахын ашаг үрэ дээшэлүүлхэ гээшэ республикын социально-экономическа хүгжэлтын эгээл шухала асуудалнуудай нэгэн болоно. Бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан Буряадай АССР-эй өөһэдөө өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын ба өөһэдынгөө олоһон мүнгөөр өөһэдыгөө хангалгын хараа бодол энээндэл шэглүүлэгдэнхэй. Энэ хадаа депутадуудай бэелүүлхэ программа болохо байна.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй шэнэ бүридэл энэ хараа бодол хүгжөөхэ байна. Манай республикын өөһэдөө өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ ба өөһэдынгөө олоһон мүнгөөр өөһэдыгөө хангаха талаар хуулинууд баталагдан абтаха. Байгал тухай хуули Россин гү, али СССР-эй Верховно Совет батлан абаха ёһотой. Энээн соо Буряадай республикын социально-экономическа хүгжэлтын талаар хэмжээнүүд, энэ далайн оршон тойронхи байгаали ашаглаха дотациин хэмжээн хараалагдаха байна. Байгалай жасын түлөөлэгшэд, зарим ниитын эмхинүүд эндэхи байгаали хамгаалхын тула бүхы юумэ хорихо хэрэгтэй гэдэг ааб даа. Минии һанахада, эрдэм-техникын дэбжэлтые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, техникэ болон технологи нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй гэһэн Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэдэй һанамжанууд зүб хаш. Эндэ Сэлэнгын ЦКК-да хүдэлжэ байһан эрдэм-техникын талаар коллективэй хүдэлмэри жэшээ болоно.

Политическэ реформогүйгөөр экономическа эрид шууд реформо бэелүүлжэ шадахагүйбди гэһэн тобшолол Бүхэсоюзна партийна XIX конференци хээ һэн. Эдэ реформонуудые бэелүүлгэ бүхы Советүүдэй депутадуудһаа, депутадуудаар һунгагдаһан коммунистнуудһаа сэхэ дулдыдаха байна.

В. БАРТУКОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат, КПСС-эй обкомой социально-экономическа таһагые даагшын орлогшо.

НАЙДАМТАЙ АЛХАМУУДАЙ ҮРЭ ДҮНГҮҮД

1988 оной август һарын эхеэр, «Нестеровский» совхоз Байгалай ОПХ-һаа холмогорой үүлтэрэй 50 гунжа худалдажа абаа һэн. Энэ үүлтэрэй мал һү шэмэтэй байхаһаа гадна Сибириин шэмэрүүн хүйтэн уларилые ядамаггүйгөөр дабадаг гэжэ элирүүлэгдэнхэй.

Иимэ үүлтэрэй үнеэн бүхэн дунда зэргээр 550 килограмм шэгнүүртэй байдаг юм. Харин иимэ мал олоор үсхэбэрилдэг ороной түрүү ажахынуудта үнеэн бүхэнэйнь шэгнүүр бүришье ехэ — 870 килограммда хүрэдэг. Гадна иимэ үүлтэрэй үнеэн бүриһөө дунда зэргээр жэлдээ 6000—7000 килограмм һүн абтадаг байна. Үүлтэртэ малай тугалыньшье бэеэр томо, 32—40 килограмм шэгнүүртэй гарадаг юм.

Холмогорой үүлтэрэй малые хара-алаг үүлтэртэй һамартажа болохогүй. Үнгэ зүһөөрөө адлишапшье һаа, хара-алаг үүлтэрэй малда, дулаан уларилһаа гадна, шэмэ шанартай тэжээл хэрэгтэй байха.

«Нестеровский» совхоздо үхэршэд, һаалишадынь худалдажа абаһан малаа зоотехническэ бүхы заабариин ёһоор харууһалдаг байна. Гурулево һууринда тусгаар гүүртэ эмхидхэгдэнхэй. Эндэ дүй дүршэлтэй малшад А. А. Бурмакин, В. А. Дегтярева, Н. П. Чернова гэгшэд үүлтэртэ һүрэг мал харууһална. Ажалаа арендэ подрядай гуримаар эмхидхэһэн тус звеное коммунист зоотехник В. А. Картамышева ударидана. Аргал шабааһыень сэбэрлэжэ, малаа ундалуулха, үнеэдые һааха оньһон түхеэрэлгэ, аппарадууд эндэ тодхогдонхой юм. Гадна эдэнэртэ Т-25 түхэлэй трактор даалгагданхай.

Совхозой арендаторнууд жэлэй эсэстэ үйлэдбэрилһэн продукциингаа зэргээр салин түлбэриеэ абана. Ажахытайгаа баталһан хэлсээнэйнгээ гуримай ёһоор ажалладаг эдэнэр мүнөө горитойхон олзотой гараа.

— Ажалнай ехэ даа. Үнеэдээ һааха, малайнгаа байра сэбэрлэхэ, тугалнуудые абаха, бага зэргын заһабарилга хэхэ, зоотехническэ тоо бүридхэл хэхэ гэхэ мэтэһээ эхилээд захагүй. Илангаяа иимэ үүлтэрэй малда тусгаар харууһан хэрэгтэй ха юм,— гэжэ В. А. Картамышева хэлэнэ.

Совхозой директор В. Б. Норбоев һү шэмэ ехэтэй үүлтэртэ мал олоор үсхэбэрилхэ, мүн мүнөө хэгдэжэ байһан ажал тухайгаа дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө һэн.

Эндэ иимэ эрхим үүлтэрэй бүлэг гунжадууд мүнөө тугаллаад, долоодохи һараяа һаагдажа байна. Тиин энэ хугасаа соо гунжан бүриһөө дунда зэргээр 2346 килограмм һүн абтаа. Харин манай эндэ харууһалагдадаг симментал үүлтэрэй гунжан бүриһөө энэ үе соо 1700—1800 килограмм һүн һаагдаад байна.

Эдэ үүлтэрэй үнеэдые нэгэл рационоор хооллуулжа, жэшээлэн хаража үзэхэдэ, холмогорой үүлтэрэй гунжан бүриһөө үдэртэ дунда зэргээр 11,6 килограмм, харин симментал үүлтэрэй үнеэнһээ 5,6 килограмм һүн абтана. Совхозой зоотехническэ албанай туршалгын түрүүшын үрэ дүнгүүд иимэ байна. Эхилһэн замһаа хадуурангүй улам зоримгойгоор урагшаа дабшажа, малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэреэ улам үргэнөөр ябуулаа һаа, эдэнэр бүри ехэ амжалта түйлаха аргатай.

Гурулево һууринда 200 үхэрэй багтаамжатай шэнэ фермэ баригдахаар хараалагдана. Совхоз Калужска областьһоо иимэ үүлтэрэй 134 гунжа худалдажа абаад байна. Тэрэнээ Нестерево һууринда харууһалха юм. Тусхайлбал дүршэлтэй малшад эдэ малыень даажа абаад түлжүүлхэ байна.

Совхоз малайнгаа үүлтэр һайжаруулхын тула Байгалай ОПХ-һаа үүлтэртэ бухын үрэ худалдажа абана. Гадна хабартаа ВДНХ-да мэргэжэлтэдые эльгээжэ, аукционой сэнгээр бухануудые худалдажа абаха юм.

Гунжануудые худалдажа абаһан «Нестеровский» совхоз бүхы гаргашаяа богони болзорто бусаагаа. Тодорхойлбол, тус совхоз 50 гунжа худалдажа абахадаа 80 мянган түхэриг гаргашалһан юм. Теэд гунжадынь тугаллаад һаагдажа эхилһээр бүхы гаргашыень харюулжа шадаа. Нёдондо совхозой үйлэдбэрилһэн һүнэй центнер бүхэнэй үнэ сэн 49 түхэригтэ һаань, холмогорой үүлтэрэй үнеэдһээ абтаһан һүнэй өөрынь үнэ сэн 26 түхэригтэ болоо.

Мүнөө малда үгтэһэн тэжээлэй хэмжээе зэргэсүүлхэдэ үлүү, ехэ илгаа үгы, хэрбээ холмогорой үүлтэрэй үнеэн бүхэндэ 12,5 килограмм тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл үгтэдэг һаань, «өөһэдынхидтөө» 9,6 килограмм үгэнэ. Гэбэшье холмогорой үүлтэрэй малда һайн шанартай үбһэн үгтэнэ. Талха тарааанай зүйл баһал нэгэ бага ехээр эдюулдэг юм.

Эндэхи холмогорой үүлтэрэй үнеэд соо онсо һү шэмэтэй мал бии. Жэшээнь, «Неженка» гэһэн гунжанһаа 6 һара соо 3500 килограмм һүн һаагдаад байна. Сүүдхэдэ энэ гунжанһаа дунда зэргээр 20—25 килограмм һүн һаагдана гээшэ. «Мамани» гэһэн үнеэнһээ 4 һара соо 2000 килограмм һүн һаагдаад байна.

«Нестеровский» совхоз малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар түрүүшын найдамтай алхам хэжэ, олзотохо замаа зүбөөр шэлээ гэжэ тэмдэглэхээр.

Л. ХАРДАЕВ,
Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Ивалгын ОПХ-гай Каленовой һүнэй фермын коллектив һү һааха түсэбөө холо үлүүлэн дүүргээ. Үнинэй мэдээжэ һаалишад Мергенева Екатерина Петровна 4509, Жаркова Любовь Гавриловна 4070, Каленых Екатерина Прокопьевна 3847 килограмм һү һаажа, ажахы соогоо түрүү һуури эзэлээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республика соогоо мэдээжэ болоһон һаалишан Каленых Екатерина Прокопьевна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

БУРЯАДААР ЛЕКЦИ УНШАДАГ БОЛОЁ!

Түрэл хэлэн дээрээ хөөрэлдэжэ ябаха гээшэ һайхан даа. Мүнөө һайн саг хүрэжэ ерэбэ. Һандарһан, муудаһан юумэнүүдээ һэргээжэ эхилбэбди. Тэрэ тоодо буряадаар лекци уншадаг боложо байһандаа аргагүй баяртайбди.

«Знание» бүлгэмдэ буряад хэлэн дээрэ элидхэл, лекци уншахада туһаламжа үзүүлхэ тусхай секци байгуулагданхай. Тус секци хадаа һүүлэй һаранuудта нилээд ехэ ажал ябуулга эрхилнэ. Жэшээнь, хүдөөгэй лекторнүүдтэ туһаламжа болгон, элидхэл, лекциин материалнууд бэлдэгдээд, районуудта тараан ябуулагдана. Сагаалган, буряадай ёһо заншалнууд тухай, һунгалтын дүрим тухай, Хоца Намсараевай уран зохёолнууд, тэрэнэй ажал ябуулга тухай, буряад арадай гар бэшэгүүд тухай материалнууд хүдөө нютагуудта эльгээгдэнхэй.

Бэлэдхэл һайнтай лекторнүүд Улаан-Үдэһөө хүдөө нютагуудаар ябажа, лекци уншадаг боложо эхилээ. Буряад хэлэн дээрэ лекци уншадаг хотын Лектори хүдэлжэ захалба. Түрүүшын хэшээл ноябрь һарада болоо һэн. Тиихэдэ буряад арадай соёл болбосорол тухай Социалис Ажалай Герой, поэт-багша Цокто Номтоев, уран зохёолшо Доржи Эрдынеев, хүдөөгэй багша Балдан-Доржи Рыбдылов гэгшэд хөөрэлдөө хэһэн байна. Декабрь һарада хуушан буряад литература тухай лекцинүүдые эрдэмэй доктор Елизавета Васильевна Баранникова, залуу эрдэмтэд Виктор Гунгаров, Бата Баяртуев гэгшэд уншаа һэн.

Улаан-Үдэ хотодомнай буряад хэлэн дээрэ лекци уншадаг лекторнүүдэй семинар һаяшаг боложо үнгэрбэ. Тус семинарые «Знание» бүлгэмэй секциин ударидагшад, нэн түрүүн П. Н. Нимаев хүтэлбэрилбэ. Семинарта район бүриһөө элидхэлшэд, лекторнүүд ерэб.

«Буряадай түүхын» «сагаан толбонууд» гэһэн темээр түүхын эрдэмэй доктор Г. Л. Санжиевай хэһэн лекцеэр семинар эхилээ һэн. Удаань түүхын эрдэмэй доктор Р. Е. Пубаев Хитадта байһан монгол буряад гар бэшэгүүд тухай сугларагшадта һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэбэ. Философиин эрдэмэй кандидат Д. Д. Очиров «Хайшан гэжэ бэрхэ лектор болохоб» гэһэн лекци уншаба. Хитадта ба Азиин бусад оронуудта боложо байһан мүнөөнэй байдал тухай эрдэмэй кандидадууд Д. Д. Нимаев, С. Ш. Бадмаев гэгшэд хөөрэжэ үгөө.

Семинарта хабаадагшад ехэ эдэбхитэйгээр үгэ хэлэжэ, дүй дүршэлөөрөө хубаалдаба. Удаань тэдэнэр хотын Лекторидо ошожо, хуушан буряад литература тухай хөөрэлдөө шагнаба.

Буряад хэлэн дээрэ лекци уншалгада дутуу дунданууд үшөөл бии ааб даа. Мэргэжэлтэй лекторнүүд — хотын эрдэмтэд, дээдэ һургуулиин багшанар, харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд шухала хэмжээ ябуулгада һанаһанда хүрэмөөр хабааданагүй, эдэбхиеэ гарганагүй. Тэдэнэй зариманиинь хүдөөгөөр ябажа лекци уншахабди гэжэ хэлэһэн аад, үгэдөө хүрэнэгүй. Лекторнүүдтэ туһаламжа болохо материалнууд багаар бэлдэгдэнэ.

А. ТЫХЕЕВА,
«Знание» бүлгэмэй республикын эмхиин референт.

Совет орон дотор

МУРМАНСК. Январиин 12-ой үдэр Мурманскын огторгойдо наран дэгдэжэ, оройдоол 20 минутын туршада хүн зониие баясуулба. Зүгөөр тэрэниие харахын тула хада өөдэ гараха хэрэгтэй байгаа. Үни удаан үргэлжэлһэн полярна һүни одоошье дүүрэбэ гэжэ харуулан мандаһан наран огторгойн хаяаһаа дээшэ гараагүй.

Үшөө һонин юун байгааб гэхэдэ, огторгойн нүгөө захаһаа хаданууд дээгүүр сиидэгэр шарабтар һара бултайгаа һэн. Тиигээд Наранай доошоо бууха бүри һара айхабтар һаруул боложо, тэрээн дээрэ тобойһон дүрсэнүүд яһала элихэнээр харагдаа. Иимэ жэгтэй ушарые харахаяа харгыда ябаһан жолоошод машинаяа зогсоожо, нюдэеэ хужарлуулаа.

ТАЛЛИНН. Хүдөө ажахын түүхэй эдүүдые болбосоруулдаг, бусад продукци үйлэдбэрилдэг гүрэнэй ба кооперативна ажахынууд, олзоборилгын артельнүүд, кооперативууд болон хуторнуудай эзэд һайн дураараа нэгэдэбэ. Тиигэжэ Эстонидо Хүдөөгэй промышленностиин холбоон байгуулагдаба гээшэ. Үни заяанай хамһабариин үйлэдбэритэй байһан ажахынууд гол түлэб тэрэнэй гэшүүн болоо. Олохон ажахынууд өөһэдын консервнэ заводуудые, кондитерска цехүүдые, модо болбосоруулдаг ба барилгын материалнуудые гаргадаг цехүүдые баринхай. Тэдэнэй зариманиинь электронно техникэшье гаргадаг юм.

ТАШАУЗ. Куня-Ургенческын эд хэрэглэгшэдэй городской бүлгэмэй кооператорнууд өөһэдынгөө худалдан абагшадай аша туһые хараадаа абажа, продуктнуудаа «нюуба». Түргөөр гутадаг хүдөө ажахын продукци хадагалдаг иимэ өөрсэ янзын түрүүшын склад Туркменидэ ашаглалгада тушаагдаба гээшэ. Тэрэнэй досоохи агаарые машина хүргэдэггүй. Нэгэ доро 40 тонно продукци хадагалха склад сооххи агаарай тааралдалые ханануудынь өөһэдөө тааралдуулдаг байна. Оньһониинь ямар бэ гэхэдэ, газар доро соргонууд булагданхай юм. Үбэлэй сагта тэрээнь ооунь хүйтэн агаар оруулагдадаг. Ямаршье ондоо нүхэ һүбэгүй тус склад соо 0 градус ходо байхадаа, эндэ хадагалагдаһан продуктнууд хэдэн һара соо гутадаггүй ушартай.

СЕМИПАЛАТИНСК. Цементын заводто тооһо баридаг хүсэ ехэтэй хоёр фильтр тодхогдожо, агаар руу хорото бодосууд багаар хаягдадаг болобо. Хабсаргагдамал бетоной нэгэдэлдэ, асбоцементнэ зүйлнүүдэй заводто, 1-дэхи ТЭЦ-тэ, бусад предприятинуудта сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй һэльбэн шэнэлэгдэһэнэй һүүлээр эндэхи экологическа байдал горитойгоор һайжараа. Эндэхи шадарай агаарые улам арюун тунгалаг байлгахын тулада «Экология» гэжэ комплексно программаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Харин байгша ондо оршон тойронхиие хамгаалха талаар областной комитедэй болон залуушуулай «ногоон» нэгэдэлнүүдэй гол анхарал автопаркнуудта, авто-замуудта хандуулагдаха. Тодорхойлбол, автомобильнуудые газаар ябуулдаг болгохо, томо хотонуудые тойроод гарадаг харгы замуудые бариха гэһэн эрилтэ тэдэ табина.

(ТАСС).

УКРАИНЫН ССР. Днепропетровско областиин Новомосковско районой «Рассвет» колхоз Америкын «Дженерал фудз» корпорацитай тусхай хэлсээ баталжа, Уласхоорондын дэлгүүртэ гараба. Тус колхозой хамһабариин ажахыһаа жэлдээ дунда зэргээр 5 миллион түхэриг ородог байха юм. Үйлэдбэриин бүхы һалбарие ашаг үрэтэйгөөр эрхилһэнэйл ашаар, колхозникуудай һуудал байдал жэлһээ жэлдэ улам һайжарна. Ажахын эдеэ хоолой цехтэ элдэб зүйлэй колбасанууд, олон зүйлэй консервэнүүд үйлэдбэрилэгдэжэ, ороной олохон региондо амжалтатайгаар худалдагдадаг. Энэ хэлсээнэй ашаар колхозой гэшүүд түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилһэн продукцияа Уласхоорондын дэлгүүр дээрэ табиха арга боломжотой болобо бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: овощ болон үрэ жэмэсэй консервэнүүдые бүтээдэг цех соо.

ТАСС-ай фотохронико.

Кооперативууд — ажабай...

АЖАЛ ЯБУУЛГ... ГУРИМШУУ...

«СССР-тэхи Коопераци тухай» Хуулиин баталагдан абтаһанай һүүлээр республика доторнай кооперативна хүдэлөөн зарим тэдыгээр хүгжөөгдэһэн байна. 1988 оной туршада кооперативуудай тоо дүрбэ дахин олошоруулагдажа, мүнөө 363-да хүргэгдөө. Энэ хугасаа соо тэдэнэр 14,5 миллион түхэригэй түлөөһэтэй хангалга үзүүлһэн, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилһэн байха юм. Гэхэ зуура республика соо эд бараа элбэгжүүлгэдэ тэдэнэр ехэ нүлөө үзүүлжэ эхилээдүй. Республикада үйлэдбэрилэгдэһэн эдеэ хоолой бэшэ эд бараанай ниитэ хэмжээн соо кооперативуудай гаргаһан эд бараанай хэмжээн 1,3 процент болоно. Гүрэнэй захилаар хүн зондо хангалга үзүүлхэ, үйлэдбэриин техническэ шэглэлэй продукци, эд бараа гаргаха хэрэгтэ кооперативууд үшөөл багаар хабаадуулагдана. Гүрэнэй захил бэелүүлдэг оройдоол гурбан кооператив республика дотор бии юм. «Теплоприбор» заводой дэргэдэ байгуулагдаһан «Инициатива», мүн «Вторсырье» кооперативууд арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргана. Гарзатай предприятиин һуури дээрэ байгуулагдаһан «Загорск» кооператив хиппиисэ үйлэдбэрилнэ. Гэбэшье шэнэ эрхэ байдалда энэ кооператив гарзатай байһаар. Өөрын түүхэй эдэй үндэһэ һууритай ори ганса кооператив Хяагта хотодо бии юм. Кооперативна хүдэлөөе дам саашадань хүгжөөхэ зорилготойгоор республикадамнай кооперативуудай холбоон 1988 оной июль һарада бии болгогдоһон байна. Тус холбооной бүридэлдэ 66 кооператив ороо гэхэ гү, али бии байгаа бүхы кооперативуудай 23 процентнь болоно.

Гэхэтэй хамта гүрэнэй, ажалша зоной эрилтэдэ харюусадаггүй, муу үзэгдэлнүүд зарим кооперативуудай ажал ябуулгада дайралдана гээшэ. Гүрэнэй сэнгүүдээр хоморой эд бараа худалдаа наймаанһаа абажа, саашадань бүри үнэтэйгөөр худалдадаг зарим кооперативууд бии гэжэ нюулагүй. Гадна үйлэдбэрилһэн продукцияа хэмһээ үлүү үнэтэйгөөр худалдажа, хүн зоной дура гутаана. Тэдэнэрэй гаргаһан продукциин шанаршье гүрэнэй эрилтэдэ харюусадаггүй. Буряадай АССР-эй Сэнгүүдэй талаар гүрэнэй комитет, мүн хиналтын бусад органууд зарим кооперативуудай хүдэлмэри шалгажа, сэнгүүдые тогтоохо, хэрэглэхэ гурим хазагайруулһан, хуули буса бусад ябадалнуудые элирүүлһэн байха юм. Жэшээлэн хэлэбэл, шэнэ 2141 түхэлэй «Москвич» автомашина заһабаридаг «Авто» кооператив запас хэрэгсэлнүүдые болбосоруулангүй 10 процентын орондо 20 процент сэндэнь нэмээжэ худалдаад, 1005 түхэриг хүн зонһоо хуули бусаар абаһан байба. Госарбитражай шиидхэбэреэр энэ мүнгэн гүрэнэй бюджедтэ оруулагдаа бэлэй. Гадна бусад түхэлэй автомашина заһабарилһанай түлөө мүнгэ абахадаа, хэрэглэгдэжэ байгаа гүрэнэй тарифһаа — 100 процентээр дээшэ нэмэлтэ түлбэри абадаг байгаа.

Гусиноозёрскын ГРЭС-эй дэргэдэхи «Теплоэнергетик» кооператив дачын гэрнүүдые, байрын гэрнүүдые, гараж барижа, түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые, шлакоблок үйлэдбэрилжэ худалдахаһаа гадна станциин миин хаядаг шлак, нүүрһэнэй холисо ямаршье гаргаша хэнгүй, мүнгөөр худалдадаг байһаниинь элирүүлэгдээ. Нэгэ тонно иимэ холисо 1 түхэригөөр худалдажа, ашаалһанай түлөө үшөө нэмэлтэ түлбэри абадаг байгаа. Хуули бусаар мүнгэ үбэршэлһэнэйнгөө түлөө бюджедтэ 1021 түхэриг тэдэнэр оруулаа бшуу.

Ниитын эдеэ хоолой «Аппетит» кооператив 1989 оной май соо байгуулагдаһан юм. Байрын гэрэй подвал соо байрладаг тус кооператив хэрэгтэй хэрэгсэлнүүдээр хангагдасаараа гурбадахи шатын предприятинуудай тоодо ороно. Теэд эдеэ хоолой сэнгүүдые тогтоохоноо, дээдэ шатын предприятиин хэрэглэдэг сэнгүүдээр худалдадаг байшоо. Абаһан олзо оршынгоо бодото байдалые далдалан нюудаг, бухгалтерска бүридхэлэй дансанууд һайнаар хэгдэдэггүй, 1519 түхэригэй эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдажа абаһые гэршэлһэн нэгэшье документгүй байгаа һэн. Гадна 30—50 граммаар дутуу мяхатай пельмени хэжэ, хүн зонһоо үлүү...

ҺААЛИШАДАЙ АМ...

Түнхэнэй районой «Восточные Саяны» колхозой һаалишад гүрэндэ һү тушааха үнгэрһэн жэлэйнгээ түсэб урагшатайгаар дүүргээ һэн. Жэмһэгэй тоһоной заводто тус колхозһоо 91 300 центнер һүн тушааг-

Арадай кандидадууд

ХЫ ЮУМЭНДЭ АНХАРАЛТАЙ

хүн ажаhуудаг. Хамнигадай Семеновко хоёр hууринда тус тустаа 60,30 үрхэтэ айл тоологдодог тула сагай эрилтын ёhоор хүгжэн hалбаруулагдаха ушартай болонхой. Жэшээ болгон, Хамнигадай hуурин тушаа хөөрэе. Эндэ hургуулиин үгы дээрэhээ hурагшад гурбан километрэй зайда оршодог Хүдэри-Сомон ошодог байгаа.

Районой эгээл томо Советэй оршодог Хүдэри-Сомон hууринай hургуулиин байшан үнинэй муудаhан байгаа. Эндэhээ элдэб шатын Советүүдэй депутадаар hунгагдаhан хүн бүхэндэ шэхүү шэнэ hургуули барюулха тухай hунгагшадай захяагай үргэлжэ үгтэдэг болоhоор, хорёод жэл үнгэрөө. Теэд депутадууд уулзалгын үедэ гоё гоёор үгэеэ үгөөд лэ, мэнэл мартажархидаг бэлэй.

Харин сомсоветэй гүйсэдкомой hүүлшын түрүүлэгшэ энэ асуудалые сэдьхэлдээ батаар хадууржа, хайшаншье гэжэ hаань, Хүдэри-Сомондо шэнэ hургуули барюулха гэжэ бодоо hэн. Нэгэтэ Госпланай түрүүлэгшэ тиихэдэ байhан В. П. Убеевэй тиишэ албанай хэрэгээр ошоходо, түрүүлэгшэ hургуулиин байшанда тэрэнэй анхарал хандуулжа, ямар байдалтай байhанаа ой ухаандань хүрэтэр хэлэжэ, харуулжа, эсэсэй эсэстэ туhаламжада хүртэхэ болоhон юм. Тиин эндэ республикымнай Министрнүүдэй Советэй капитальна баригын управлени 417 hууритай hургуули барина.

hууринай гол үйлсэнүүд асфальтаар хушагдаа гү, ябагашуулай ябаха зам татагдаа гү, Хүдэри, Хамнигадай дээгүүр хүүргэ табигдаа гү, али хэдэн үйлсэдэ эдихэ уhанай худаг малтагдаа гү. поликлиникэ, больница, нарайлалгын гэртэ залгалаа хэгдээ гү — бултал нэгэ ээнэй эсэшэ сусашагүй оролдолгоhоо, хүсэл эрмэлзэлhээ эхитэй юм. Эдэ бүхы хүүлэhэн, бүтээлгэhэн юумэниинь тэрэнэй hунгагшадайнгаа захяануудые заабол бэелүүлжэ, дүүргэжэ шадаха шадалтай байhанние элитээр гэршэлнэ ха юм.

Иигэжэ хэлэhэнэй удаа энэ эзээ нэрлэхээр болобобди. Энэмнай хадаа Хүдэриин сомоной Советэй түрүүлэгшэ Д. Д. Тубденова гээшэ.

Багша Дугарма Даржаповна 1979 оной март hарада Хүдэриин сомоной Советэй гүйсэдкомой секретаряар hунгагдаад, амжалтатай хүдэлжэ байтараа, 1984 ондо түрүүлэгшэнь болоhон байна.

Тиин нүхэр Д. Д. Тубденова арбан жэлдэ совет хүдэлмэридэ хүдэлhэн болоно. Тиихэдээ нютагай засаг гартаа барижа эхилhэн сагhаа хойшо Советэйнгээ социально-экономическа түсэб, зорилгонуудые бэелүүлхын тула шармайн оролдожо, бодото дээрэ нилээд ехэ хүдэлмэри хэhэн, хүүлэhэншье байна. Тэдэнэйнь гол-тол баримтанууд дээрэ тоологдоо hэн.

Тэрэнэй хэhэн юумыень бултыень хаража байhан түрэл ажахынь коллектив нютагайнгаа Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшые республикынгаа арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлхэдээ, нүхэрэйнгөө засагай дээдын зургаанай депутат болоо hаа, бүри ехэ хүдэлмэри хэхэ байhанда этигээ. Д. Д. Тубденова арадай депутадуудай Хүдэриин сомсоветэй, Хяагтын районно Советэй депутадаар хэдэ дахин hунгагдаhан тула Советэй хүдэлмэриин нилээд ехэ дүршэлтэй болоо.

Д. Д. Тубденоватай богонихон сагай хугасаа соо уулзабашье, абари зангыень ойлгожо ядахаар бэшэ hэн. Дүүрэн тэнюун шарайгаараа тэрэ абаhаар этигэл найдал түрүүлжэ, үнинэй танил юм шэнгеэр хөөрэлдэхэ дура түрүүлээ бэлэй. «Хүнүүд мүнөө урданайхиhаа тад ондоо болоо. Тэдэнэр арад зоноор hунгагдадаг Советүүдэй өөhэдынгөө мэдэлэй газар нютаг дээрэ ёhотойл эзэд болохые хүсэнэ», — гэжэ тэрэ хөөрэлдөөнэйнгөө үедэ тэмдэглээ hэн. Теэд ёhотой эзэн болохын тулада нэн түрүүн тоонто нютагтаа, хүн зондоо, ажалдаа дуратай байха ёhотой гэжэ hанагдадаг. Нютагай Советэй түрүүлэгшэ эхэнэр хүн байхадаа, юрэнхыдөө бүхы юумэндэ анхаралтай, энэрхы дэлгэр сэдьхэлтэй, гэр соохидоол адляар, Советэйнгээ дэбисхэр дээрэ эмхи гурим, дулаахан байдал тогтоохые оролдодог байна ха юм.

Ушар иимэhээ hунгуулиин Хүдэриин 128-дахи округой hунгагшад Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидат Дугарма Даржаповна Тубденовагай түлөө дуугаа бүгэдөөрэн үгэхэ байха гэжэ найдагдана.

В. ТОКТОХОЕВА.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

«ҺАНААН БОДОЛОЙ ҮНДЭР ЭРМЭЛЗЭЛ»

1839 оной сентябрь hарада декабристнууд аха дүү Николай, Михаил Бестужевууд Селенгинск hуурин сүлэгдэжэ ерэhэн юм. Селенгинск hууринайхид тэдэниие ехэ hайнаар угтажа абаhан, танилсажа анда нүхэд боложо, туhатай олон юумэндэ тэдээндэ зааблажа hураhан, мүн олон шэнэ юумэ мэдэхэ болоhон байна.

Бестужевтан энэ hууринда ажаhуухадаа, газар элдүүрилжэ, хони үдхэхэhөө гадна, алта мүнгөөр дархалалгын, часовой, оптическа мастерскойнуудые нээhэн байна. Нютагай буряадууд тэдээндэ туhалалсажа, шабинарынь болодог байhан түүхэтэй.

Энэ багахан статья соогоо аха дүү хоёрой Селенгинск hууринда байhан тухай гүйсэд дүүрэн хөөрэхын аргагүй дээрэhээ, Николай Бестужевай ажал ябуулгын нэгэл тала тушаа тогтохо хүсэлтэйб. Энэнь уран зохёол болоно. Юуб гэхэдэ, түүхэшэд, уран зохёол шэнжэлэгшэд Н. Бестужевай зохёолнуудта тон бага анхарал хандуулдаг. Гэхэтэй хамта тэрэнэй олохон зохёол Селенгинск hууринда бэшэгдэhэн байха юм.

Николай Бестужев уран бэлигтэй, эрдэм hургуулитай хүн байгаа. Түүхэ шэнжэлэгшэ, экономист, уран зохёолшо, уран зохёол шэнжэлэгшэ, этнограф, аман зохёол суглуулагша, уран зураашан, актёр, физик, астроном, техник, механик, уран дархан — эдэ бүгэдэ хуу булта Н. Бестужевта хабаатай. Мүн тиихэдэ эдэ бүгэдэндэ онсо өөрын мүр сараа үлөөhэн намтартай. «Алтан тархитай, алтан гартай мүн алтан сэдьхэлтэй хүн», — гэжэ декабрист А. Е. Розен тэрээн тухай хэлэhэн байдаг.

Тэрэнэй Буряад оронии шэнжэлhэн хүдэлмэринүүд, эндэхи байгаалиин зураглалнууд, нютагай зонhоо суглуулhан аман зохёолнууд тухай профессор В. Г. Базанов «Декабристнуудай уран зохёолнууд тухай очеркнууд» гэhэн хүдэлмэри соогоо иигэжэ бэшэнэ: «...Николай Бестужев тухай хэлэхэдэ, иимэ байна. Тэрэ арад зоной ажабайдал шэнжэлдэг, арадай hанал бодол, түхэл шарайе ойлгохые оролдодог, арадай hаяын сагай зорилгонуудые тодорхойлжо туршадаг байhан юм».

Буряад арадай ажабайдал олон жэлдэ ажаглаhанайнгаа шэнжэлhэнэйнгээ дүн болгожо, 1854 оной «Вестник естественных наук» журналда «Галуута нуур» гэжэ очерк толилуулhан байдаг. Декабристнуудай бэшэhэн хизаар ороноо шэнжэлгын хүдэлмэринүүд соохоо энэ очерк нилээд шухалань болоно. Эдэ үгэнүүдые гэршэлжэ, профессор М. К. Азадовскиин тус очерк тухай hанамжые дурдая: «Н. Бестужевай «Галуута нуур» гэжэ очеркын баялигые сэгнэхын тула энэ хүдэлмэри соо хэлэгдэhэн этнографиин талые хаража үзэмөөр байна. Жэшээнь, буряад зоной бэе махабадые, сэдьхэлэйнь байдалые харуулалга. Гадна, буряадуудай үхибүүнэй үлгы, тэдэнэй үхибүүдээ хайшан гэжэ эдеэлүүлдэг тухай, мүн бэе бэеэ мэндэшэлэлгэ, хубсаhа хунар, hээы гэр, эдеэгээ ба тэрэнээ хадагалалга гэхэ мэтэ ажабайдалhаа абтаhан олон ажаглалтанууд болоно...».

Энэл хүдэлмэри соогоо Николай Бестужев буряад зоной түрэ найрай ёho заншалнууд тухай, хайшан гэжэ сагаа тэмдэглэдэг, ута богониин хэмжүүр гаргадаг байhан тухай бэшэнэ. Мүн социальна ба шажанай асуудалнуудые дайрана. Тиихэдэ энэл очерк соогоо буряад арадай гурбан онтохо оруулаад, тэдэнэй шэнжэлэл хэhэн байна. Тэрэ тоодо аман зохёол хөөрэдэг үльгэршэн ба тэрэнииe шагнагшад тухай тодорхойгоор бэшэнэ.

Арадай ажабайдал, hанал бодол, хүсэл зориг харуулалгын үндэhэн хадаа арадай аман зохёол болоно гэжэ Н. Бестужев тоолодог байгаа гэжэ Сибириие шэнжэлэгшэд тэмдэглэhэн байдаг.

Буряад арадай аман зохёолнуудые хэблүүлжэ, Николай Бестужев буряад аман зохёолой түүхэдэ орохоhоо гадна, аман зохёолой этнографиин шэнжэтэй «Галуута нуур», «Буряад ороной ажахы» гэжэ очеркнуудай автор болоно гэжэ үшөө дахин онсолоё.

Мэдээжэ декабристын Сибирьтэ бэшэгдэhэн зохёолнууд соохоо «1814 оной Парижда ошоhон хүн» гэжэ повестиие, «Хүдөөлэлгэ», «Трактирай гэшхүүр дээрэ», «Юундэ би гэрлэнэгүйбиб?» гэжэ рассказуудые, «Рылеев тухай дурдалга», «Худалдаа наймаан ба промышленность тухай» гэжэ статьянуудые онсо тэмдэглэлтэй. Байронай, Скоттын, Мурын революционно удхатай шүлэгүүдые Н. Бестужев оршуулжа, 1818 ондо «Благонамеренный» гэжэ журналда толилуулhан байгаа.

Саашадаа, 1821 ондо «Соревнователь» журналда «Голланди тухай. 1815 он» гэжэ замай тэмдэглэлнүүдые толилуулаа. Энэ хүдэлмэри соогоо ёhо заншалнууд, арадай hайндэрнүүд тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэнэ.

«1814 оной Парижда ошоhон ород хүн» гэжэ повесть тухай тобшохоноор хэлэбэл, иимэ байна. Зохёолой герой — ород армиин офицер Глинский гэгшэ 1812 оной Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадалсажа, харин гүрэнүүдээр сэрэгтэй хамта ябалсаhан хүн. hайхан сэдьхэлтэй, ухаансар бодолтой энэ ород офицер де Серваль гэжэ француженка хоёрой инаг дуранда үндэhэлэн поэзестиин сюжет байгуулагдана. Эдэ хоёрой инаг дурые автор ехэ hайнаар харуулжа шадаа. Эндэ ород офицерэй хүн талые шадамараар харуулагдаhые тэмдэглэлтэй. Зохёолой түгэсхэл ехэ hайнаар дүүрэнэ. Глинскиин образдо декабристнуудай hанал бодол, түхэл шарай оруулхые автор оролдоhон байна.

«Шлиссельбургын хэрэм» гэжэ рассказаа декабрист Никита Муравьевой хани нүхэр Александра Муравьёвада зорюулжа бэшэhэн юм. Энэ рассказынь Н. Бестужевай нүгшэhэн хойно, 1860 ондо «Хуушанай морягай повестьнууд ба рассказууд» гэжэ согсолбори соо тунхаглагдаа hэн. Цензурын зууршалгаар энэ рассказынь «Юундэ би гэрлэнэгүйбиб?» гэжэ нэрлэгдэhэн байна. Рассказай гол удхань хадаа тэрэ сагай түрүү ород зоной хуби заяан тухай болоно. Гадна олоной түлөө тэмсэхэ гээшэ ганса өөрыгөө тойруулаад байhанhаа холо шухала, нангин хэрэг гэжэ энэ зохёолоороо автор батадхана.

«Шлиссельбургын хэрэм» гэжэ рассказые декабристнуудай прозо соохоо эгээл эрхимынь гэжэ уран зохёол шэнжэлэгшэ Б. Эйхенбаум нэрлээ.

«Рылеев тухай дурдалга» гэжэ очерк соогоо автор дүлэтэ революционерэй образ тобойсо гаргана, 1825 оной декабриин 14-дэ Сенатска талмай дээрэ болоhон буhалгаа эмхидхэгшэдэй нэгэн Кондратий Фёдорович Рылеев хадаа Эхэ оронойнгоо эрхим Эрхэтэн, Поэт, Хүн байгаа гэжэ нүхэр тухайгаа Н. Бестужев дурсана. Мүн бодото байдалые байhан соонь зураглаха зорилготойгоор К. Ф. Рылеевтэй хөөрэлдэhэн тухайгаа, тэрэнэй hанамжа, нүхэдэйнь дурсалгануудые очерк соогоо оруулhан байна.

«Рылеев тухай дурсалга» тухай профессор В. Г. Базанов иигэжэ бэшэhэн байдаг: «Декабристнуудай хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаhан, тэрэ үйлэ хэрэгүүдые өөрынгөө нюдөөр хараhан хүн энэ зохёол бэшэhэниинь тон сэнтэй болоно. Юуб гэхэдэ, тэрэ үедэ болоhон байлдаануудай, тэндэ хэлэгдэhэн халуун үгэнүүдэй амисхаал энэ зохёол элихэнээр мэдэрэгдэнэ...». «Рылеев тухай дурсалга» гэhэн очеркдо адляар hайн талын герой харуулhан зохёол бүхы декабристнуудта зорюулагдаhан литература соо үгы юм».

Декабристнууд сүлэлгэдэ байхадаа бэшэhэн зохёолнууд соогоо гансал үнгэрhэн сагайнгаа үйлэ хэрэгүүд тухай дурдаа бэшэ, харин өөhэдынгөө үзэл бодолые хамгаалжа, тэрэнээ саашань үргэлжэлүүлхэ тухай бодомжолдог байгаа.

Николай Бестужевай зохёохы хүдэлмэриие А. И. Тургенев, Н. М. Карамзин, П. Муханов гэгшэд үндэрөөр сэгнэдэг байhан юм. Мүн тиихэдэ Н. Бестужевай олон тоото бэшэгүүдые профессор М. К. Азадовский шэнжэлжэ, тэдэнэй заримыень толилуулаа hэн.

1855 оной хабар Н. Бестужев Селенгинскhээ Эрхүү ошожо ябахадаа, ехээр дааража хүйтэ абаhан байгаа. 17 үдэр соо үбшэлжэ хэбтээд, майн арбан табанда 64 наhатайдаа наhа бараа hэн. Тэрэниие хүдөөлхөө Селенгинск hууринайхид бултадаа ерэжэ, гүнзэгы гашуудалаа мэдүүлээ бэлэй.

Дүлэтэ революционер, бэлигтэй уран зохёолшо Николай Александрович Бестужевай hайхан нэрэ хэтэ мүнхэдөө дурсагдаха.

И. ЯРНЕВСКИЙ,
Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай доцент, Буряадай АССР-эй эрдэмэй габьята ажал ябуулагша.

ҺАЙН БАЙДАЛТАЙ БОЛОБО

Амиды амитан бүхэндэ анхарал хэрэгтэй. Хүндэ — илангаяа. Харин ганса бэе, үншэн хэнээ үндэр наhатанда, инвалидуудта хажуу талын анхарал оролдолго, зөөлэн, дулаан үгэ, энхэргы сэдьхэлэй халуухан амин дутадаг лэ ха юм даа. Иимэ хүнүүдые нэгэ байшанда суглуулжа, хамтадань байлгадаг болгобол, тэдэнэр бэе бэетэеэшье харилсаха, үгэ андалдаха жэшээтэй бшуу.

Баргажанай районой Баргажанай совхозой нютагуудта иимэ хүнүүд үсөөн бэшэ hэн. Тиимэhээ ажахын түрүүлэгшэ А. А. Елшин нютагай Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Г. Я. Каурова хоёрой ветерануудай байшантай болохо гэhэн hанамжые ажахын ажалша коллективэй совет ехээр дэмжээ hэн. Юундэб гэхэдэ, Ехэ, Бага Үүрэг, Зуhалан болон Телятникова hууринуудта наhатай болоhон ганса бэе хүгшэд, үбгэд яhала бии байгаа. Тэдээндэ харууhан хэрэгтэй hэн. Гадна зарим ондоо хүгшэд, үбгэд ехэ болоhон, бэеэ даагаад ажаhуужа байhан үхибүүдтэе hаалта болохогүй hанаатай тус байшанда орохо дуратай байдаг. Нүгөөдүүлынь, үнэхөөрөөшье, бэеынгээ мууhаа боложо, гансаараа байжа шададаггүй. Пенсионернүүдэй дунда дайнай ветерануудаа, үбгэдөө алдаhан гэhэн эхэнэрнүүдшье бии... Теэд эдэнэртэ юрын анхарал, энэрхы сэдьхэлэй хандаса хэрэггүй аал?..

Баргажанай совхозой хүтэлбэри, нютагай Советэй гүйсэдком Үүрэгэй hургуулиин интернат байhан гэрые ветерануудай байшан болгохо гэлсээд, тэрэнээ будаба, шэрдэбэ, hүүлээрнь шэнэ мебель, холодильник, үнгэтэ телевизор абажа табиба. Хибэс болон паласуудаар гоёожо, аятай зохид, нюдэндэ урин болгобо. Байгаалиин hайханиие үнгын шэрээр харуулhан зурагуудые абажа, ханануудтань үлгэбэ. Эсэстэнь тэндэ хүдэлмэрилхэ хүнүүдые шэлэжэ табиба.

Тиин тус байшанда 12 хүн сугларба. Ажахын хүгжэн hалбарха хэрэгтэ бүхы наhаяа зорюулhан ветерануудай дунда түмэршэ дархан ба пэзшэншэн Г. С. Лиханов, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай инвалид И. Ф. Василенко, Пелагея Никитична нүхэртэеэ, наhаараа малшан ябаhан Е. Н. Кулябина, дайнай ба ажалай ветерануудаа Г. И. Вялов, Н. Г. Зверькова, А. Г. Кокорин, Н. П. Колодин болон бусад эндэ ажаhуужа эхилэнхэй.

Совхозой ветерануудай байшангые нээлгэндэ районой хүтэлбэрилхы тушаалтад ерээ hэн. Ажахын директор А. А. Елшин сугларагшадай урда үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ тэмдэглэhэн байна:

— Ветерануудай байшан бии болгохо гэhэн бодомжомнай манай коллектив соо дэмжэгдээ hэн. Түрэл ажахыдаа бүхы наhаараа хүдэлмэрилhэн, Эхэ ороноо дайсанhаа хамгаалhан хүндэтэ хүнүүднэй үтэлхэ, үншэрхэ сагтаа hайн харууhан доро байха ёhотой. Ажалша коллективэйнгээ совет дээрэ энээн тухай хэлсэжэ, ветерануудай байшанда жэлдээ 20 мянган түхэриг hомолхо шиидхэбэри абахадамнай, арсаха, буруушааха хүн байгаагүй юм. Ветерануудаа тиихэдэ өөhэдынгөө абадаг пенсиин хахадые байшангайнгаа бюджедтэ оруулдаг байха.

Хойто жэлдэ таанадаа банитай болгохобди. Байн нэгэ жаахан хамhабариин ажахы эмхидхэхэ байхабди. Зай, иигээд аха заха хүндэтэ нүхэднай, эндээ амар жаргалангаа эдлэжэ, hанаа амархан ажаhуугыт даа.

Ажалша коллективэй совет тус байшанда ажаhуугшадай баримталха дүримүүдые баталба. Таhалгануудаа соо тамхи татаха, архи ууха хорюултай. Доторой журам эбдэжэ болохогүй.

Ветерануудай байшангые нээлгын баяр ёhололдо хабаадахаяа ерэгшэдэй дунда районой үнинэй багшанарай нэгэн, партиин ветеран Иннокентий Матвеевич Васильев байгаа hэн. Тэрэ иигэжэ хэлээ:

— Ветерануудай байшангай хүдөө нютагта нээгдэжэ байhан ушарые би орон доторнай болоод байгаа хубилган шэнэдхэлгын нүлөөн гэжэ сэгнэхэ байнаб. Эндэ ажаллаха хүнүүд ехэл зүбөөр шэлэгдэжэ табигдаhан байна. Би иишэ ходо ябажа, лекци уншадаг байхаб. hургуулиин үхибүүдшье эндэ ябажа, наhатайшуулые али болохоор hонирхуулжа байха аабза. Нютагаймнай hургуулиин энэ байшангые шефтэ абаа hаань, ямар hайн hэм. Тиимэ дурадхал hургуулиин директордэ оруулхаб.

Нүхэр И. М. Васильевай hүүлээр хүршэ К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшэ Л. Б. Раднаев үгэ абахадаа, хүршэнэрэйнгөө иимэ дэмбэрэлтэ hайхан юумэ хээд байhыень hайшааха зуураа, колхозойнгоо амаралтын байшанда пенсионернүүдээ амаруулдаг тухайгаа тодорхойгоор хөөрөө.

Арадай депутадуудай районно Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Я. Махов хэлэhэн үгэ соогоо иигэжэ тэмдэглээ hэн:

— Минии hанахада, районой бусадшье hууринуудта иимэ байшангуудые нээхээр байна. Зохид тааруу оршон байдал, үдэр бүриин анхарал үндэр наhатайшуулда яахын аргагүй хэрэгтэй бшуу. Энэмнай район соомнай бэелүүлэгдэжэ байгаа «Элүүр энхэ» гэhэн программын хубинь гээшэ. Үүрэгэйхидэй hайн hайхан үүсхэл районоймнай нютаг нугануудта дэмжэгдэжэ, дэлгэржэ байха аабза гэжэ hананаб.

Тус байшан нээлгые ёhотойл hайндэрэй оршон байдалда үнгэргэhэн ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон уригдаhан нүхэд сэдьхэлээ ханан хай тараа hэн. Харин эндэ ажаhуухаяа ороhон ажалай ба дайнай ветерануудаа hайндэрэйхеэр түхеэрэгдэhэн столдоо сай ууга, зорюута бэлдэгдэhэн эдеэ хоол эдижэ, удаан хөөрэлдэжэ hуугаа hэн. Харин сугларhан зон таража байха үедөө балалайкын шэнгэхэн дууе холоhоо дуулаа бэлэйбди.

А. КАПУСТИН,
«Баргажанай үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

Хуушан хэлэ бэшэггэй хэшээлнүүд

VII.

дотора	хамига	дэгэрэ
нукур	болбасу	болху
монгол	олан	хойар
кэн-у	ман	ману
багши-йин	сургучи	сургучи-йин

Гурбадахи хэшээлдэ дайралдаха шэнэ үгэнүүдэй тайлбари, уншаха болон бэшэхэ дүримүүдынь.

1. **Тасулга** — таhалга, **дотора** — дотор гэhэн үгэнүүдэй hүүлдэ ороhон г, р хашалганuудай хойно а аялган амяараа орхисоор бэшэгдэнэ. Зүгөөр заримдаа сугшье хаясаар бэшэгдэжэ болохо юм.

2. Б, г хашалгануудтай аялганuудые холбоходоо, тэдэ о, у, о, ү аялганuудые тусгаар зосоонь оруулжа бэшэдэг: **эгүдэн, эгүдэ** — үүдэн, **нукур** — нүхэр, **болбасу** — болбол, **болху** — болохо г. м.

3. **Цонгху** — сонхо, **монггол** — монгол г. м. үгэнүүдтэ **нг** хашалган хэлэгдэнэ, бэшэгдэнэ. **Олан** — олон, **хойар** — хоёр г. м. үгэнүүдтэ хоёрдохи үедэ **о** бэшэ, харин **а** хэлэгдэдэг, бэшэгдэдэг байгаа. **Гурба** гэhэн үгэдэ **б** хашалганиие нэгэ шүдэ нэмэжэ залганабди.

4. **Кэн** — хэн, **ман** (бидэ), **багши** — багша, **сургучи** — hурагша гэhэн үгэнүүдтэ хамаарханай падежэй -у, -йин залгалтанuудтай байна. Урда хэшээлдэ **тан-дур** гэжэ зүгэй падеждэ байhан түлөөнэй нэрэ тухай хэлэгдээ hэн. Падежэй залгалтанuудай хабаатай үгэнүүдhээ амяараа бэшэгдэдэгшье hаань, тэдэниие тэдэ үгэнүүдтэйнь суг үгүүлхэ тухай хэлэгдээ hэн. Эндэ нэгэ ажаглалта нэмэжэ хэлээе: **анханда бүхы падежэй залгалтанууд бэеэ даахан үгэнүүд байhанаа, хожомынь үгэнүүдэй хоорондохи харилсаа тэмдэглэжэ, бэеэ даагаагүй залгалта үгэнүүд болон хубилhан байна.** Саашадаа эдэ залгалта болоhон үгэнүүд хабаатай үгэнүүдтэеэ суг хэлэгдэхэhээ гадна, тэдээнтэеэ суг бэшэгдэдэг болоhон гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Хуушан хэлэндэ падежэй залгалтанууд үгэтэеэ суг хэлэгдэдэгшье hаа, тэрээнтэеэ хамта бэшэгдэдэг болоогүй байhыень харуулна. Тон hүүлэй үедэ зарим ушарта хамта бэшэжэ эхилhэн тухайнь урда хэлэгдээ hэн. Удаадахи хэшээлнүүдтэ тиигэжэ бэшэhэн ушарнууд дайралдаха.

ТАСС АПН ХИЛЫН СААНАҺАА

ФЕДЕРАЦИИЕ ШЭНЭДХЭХЫН ТҮЛӨӨ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Түрүүлэгшэ М. С. Горбачевой Литвагай ССР-тэ ерэжэ, республикын үргэн нийтэ ажалшадтай, партиина эдэбхитэдтэй уулзажа, хөөрэлдэhэн тухай гадаадын олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд үргэнөөр толилно. Вильнюстэ союзна республикануудай федерациие хубилган шэнэдхэлгые дэмжэхэ, сепаратистнуудай хараа бодолые шүүмжэлхэ талаар совет хүтэлбэрилэгшын хэлэhэн үгэдэ газетэнүүд, радио болон телевидени нэн түрүүн гол анхаралаа хандуулна.

ЛОНДОН. Вильнюсэй түлишын аппаратурын үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүдэлмэришэдтэй совет хүтэлбэрилэгшын уулзаhыень «Файнэншл таймс» газетэ дэлгэрэнгыгээр шэнжэлхэдээ, тэрэнэй хэлэhэн үгэ гүнзэгы удхатай байhаараа, хани халуун шүүмжэлэлээрээ олоной анхарал татаба, hонирхол үүсхэбэ гэжэ онсолон тэмдэглэнэ. Үшөө дахин бодожо үзөөд, федерациин бүридэлдэ үлэхыень совет хүтэлбэрилэгшэ литвагайхидые уряалба гэжэ газетэ тэмдэглэнэ.

СССР-эй бүридэлhөө гараха хүрэтэр өөhэдөө өөhэдынгөө тодорхойлхо талаар союзна республикануудай эрхэнүүдые бэелүүлхэ онол арга тухай хуулиин проект бэлдэгдэнэ гэжэ М. С. Горбачевой мэдүүлгые шэнжэлэн тайлбарилhан байгаа. Иимэ документые зохёохо гээшэ дүрбэн жэлэй туршада Советскэ Союзда бэелүүлэгдэжэ байhан асари ехэ хубилалтануудай удаа эгээл зоримгой ябадал болоно. Энэ хадаа хубилган шэнэдхэлгын политикые үргэлжэлүүлhэн ушар мүн гэжэ «Дейли телеграф» газетэ бэшэнэ.

Мэдэгдээгүй юумэн руу hүрэлгэ хэхын урда тээ Союзhаа таhарха тухай гү, али үлэхэ тухай гүнзэгыгөөр бодомжолхыень М. С. Горбачев болон тэрэнэй нүхэд Литвагай хүн зониие уряалба гэжэ «Гардиан» газетэ бэшэнэ.

«Президент М. С. Горбачев хёмороо зүришэлдөөе улам дэбэргээхэ бэшэ; харин хөөрэлдөө хэхыень Литвагай националистнуудые уряалба, — гэжэ «Морнинг стар» газетэ тэмдэглэнэ.

ВАШИНГТОН. «Бэеэ даахан байдал олгохо талаар шэглүүлэгдэhэн Литвадахи ба Прибалтикын бусад гүрэнүүдтэхи хүдэлөөн Холбоото Штадуудые хүшэр бэрхэшээлтэй байдалда оруулба... — гэжэ «Нью-Йорк таймс» газетэ бэшэнэ. Хэрбээ энээнэй гүйсэд дүүрэн бэеэ даахан байдал олгоогүйшье hаань, Горбачев таарамжатай шиидхэбэри абажа шадаха гэжэ захиргаан найдажа байhанаа мэдүүлнэ. Президент Буш совет хүтэлбэрилэгшэтэй харилсаагаа хүгжөөхэ талаар тон ехэ алхам хэбэ. «США-гай захиргаан» бэеэ даахан байдалые дэмжэхэ талаар Прибалтикын хүдэлөөнүүдтэ М. С. Горбачевто хэр ехэ аюул тохёолдуулха байна гээшэб гэhэн хөөрэлдөөнүүд гарана гэжэ захиргаан тэмдэглэнэ. Энээнэй шухала байhанда хүн зониие этигүүлэн, Горбачев Советскэ Союзай бүрин бүтэн байхын түлөө тэмсэл үргэнөөр ябуулна», — гэжэ «Нью-Йорк таймс» газетын Москвада байдаг корреспондент тэмдэглэнэ. Тэрэ хадаа хүсэ хэрэглэлгын ябуулгануудые үүдхэдэггүй хүтэлбэрилэгшэ болоно гэжэ М. С. Горбачевые нэрлэбэ. «Политическэ талаар шиидхэлгын харгы замуудые бэдэрхын тула президент Горбачевой болон литвагайхидай хүсэл эрмэлзэлые баруунай оронууд имагтал hайшаажа шадаха байна гэжэ автор газетэдэ толилуулhан редакционно статья соогоо бэшэнэ.

«Хэрбээ али бүхы бусад хүтэлбэрилэгшэдэ орходоо, М. С. Горбачевтой хөөрэлдэбэл, литвагайхид бүхы гомдолнуудаа бүтэмжэтэй hайнаар хэлэхэ аргатай байна», — гэжэ Америкын Эн-би-си гэдэг телекомпаниин шэнжэлэгшэ тэмдэглэнэ.

Али бүхы асуудалнуудаар литвагайхид М. С. Горбачевые зүбшөөбэгүй. Гэбэшье тэрэниие халуунаар амаршалhан байгаа гэжэ Эй-би-си телекомпаниин корреспондент Вильнюсhээ хэhэн репортаж соогоо мэдээсэнэ. М. С. Горбачевой дурадхаhан «hалаха тухай хуули» хадаа саг шүүжэ абаха гэhэн hэдэлгэ болоно гэжэ литвагайхид баг-саамжална гээд телекомпаниин шэнжэлэгшэ батална. Иимэ хуулиин баталагдан абтатар хэдэн жэлнүүд үнгэрхэдөө магадгүй. Тиихэ үедэ Горбачев экономикодо хүгжэлтэ дэбжэлтэ туйлажа, бэеэ даахан байдалтай болохо эрилтэнүүдынь hуларуулагдаха аабза гэжэ М. С. Горбачев найдана бшуу.

ВАРШАВА. СССР-эй бүридэлhөө гараха хүрэтэршье литвагайхидай эрхэнүүдые үндэhэ баримтатай байна гэжэ М. С. Горбачев Литвада ошоод байха үедөө элирхэйлэн харуулаа гэжэ «Газета Выборча» тэмдэглэнэ.

ПАРИЖ. Литвада ерээд байха үедөө совет хүтэлбэрилэгшэ хүнүүдтэй сэхэ хөөрэлдэхын тула али бүхы арга боломжоёо хэрэглэхэ байна гэжэ ТФ-1 гэдэг телекомпани тэмдэглэнэ. Франциин оборонын министр Ж.-П. Шевенманай хэлэhэн үгые телекомпани дамжуулхадаа, М. С. Горбачевой ажал ябуулгые үндэрөөр сэгнэжэ, энэ хадаа «гүрэнэй хэмжээндэ худал хуурмагые усадхаад, бодото байдалые нээжэ байhан тон зоригтой хүн» болоно гэжэ нэрлэбэ.

ВАТИКАН. «Агуу ехэ хүршынгөө бэеэ даахан байдал туйлахые уряалhан хүнүүдтэй үнэн сэхэ, эршэмтэй хөөрэлдөө хэхэ гэhэн hанал бодолые совет президент сүм дэмжэбэ, — гэжэ Ватиканай радиогой корреспондент тэмдэглэнэ. — Энэ талаар Горбачев ухаатай сэсэнээр хүдэлмэреэ ябуулха уряагаар харюусаhан, этигэл найдалай оршон байдалда яарангүй, бодомжотой hайнаар ажалаа ябуулхые оролдоно. Яараха гээшэ хубилган шэнэдхэлгые буруу hүргэжэ, hандаргажа болоходоо магадгүй. Хэрбээ политическэ шиидхэбэринүүдые абахын үндэhэ hууриин бии байгаа гээшэ hаань, бусад асуудалнуудые хамтаараа шиидхэхэ арга олохобди гэжэ М. С. Горбачевой литвагайхидта хандаhан хандалга найдалтайгаар соностобо».

Хөөрэлдөөндэ уринабди

СОВЕТ АРМИ ТУХАЙ ҺАНАМЖАНУУД

Эсэгэ оронойнгоо Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ хорин долоон жэлэй туршада алба хэһэн хүмби. Тиимэһээ манай армиие бараг һайн мэдэхэб гэжэ нэн түрүүн хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйб.

Үнэхөөрөөшье, сэрэгэй алба хаагшад нэгэтэ шэлэһэн мэргэжэлдээ, үгэһэн тангаригтаа үнэн сэхээр Эхэ орондоо алба хэнэ. Үе-үе болоод, нишэ тиишээ ябажа байдаг нүүдэл ажабайдалдаа, гүйсэд һайнаар түхеэрэгдээгүй һуудал байдалдаа гомдонгүй үргэн дэлюун оронойнгоо алишье хизаарта совет зоной амгалан байдалые сахин хамгаална гээшэ.

Хубилган шэнэдхэлгын эхилһэнһээ хойшо улад зон Совет Армиин ажабайдалаар улам ехээр һонирходог болонхой. Эндэ хэдэн шалтагаан бии гэжэ һанагдана. Социалис оронуудта сэрэгүүдээ үсөөрүүлэлгэ, ядерна зэбсэгүүдые усадхан хороолго, тиихэдэ мэргэжэнги сэрэг эмхидхэхэ, сэрэгшэдэй хоорондо тохёолдодог бэе бэеэ доромжолхо ябадалнууд тухай хөөрэлдөөнүүд хэнэйшье анхарал татана. Зүгөөр энэ удаа уншагшадай анхарал хандуулха гэһэн минии һанамжанууд иимэ байна.

Нэгэдэхеэр, үшөө хүсэд далижаагүй лейтенантнуудай сэрэгэйнгээ алба орхихо тухай мэдүүлгэнүүдые үгэжэ эхилһэн ушарнууд болоно. Нимэ ушараар мүнөө хэнииешье гайхуулхагүйш. Юрын лэ хэрэг болонхой шэнги агша.

Мэргэжэнги сэрэгшын тусхай һургуули дүүргэһэн залуу офицернүүдэй иимэ ябадал гаргахань ехэ таагүй ябадал гэжэ һананаб. Нэгэ талаһаа гэбэл, офицернүүд хадаа ухаансар, бар хүсэтэй, гар тулалдаанай элдэб арга дүрэнүүдые мэдэдэг, жэгтэй һонин хүдэлмэритэй гэжэ залуу хүбүүд һанадаг. Тиигээд сэрэгэй училищиин хорёо сооһоо гарангүй шахуу һуража, офицер болоод, бэеэ дааһан харгыда гарахадаа, элдэб бэрхэшээлнүүдһээ сошоно, далтирна ха гэжэ һанагдана. Мэргэжэлэй талаар бараг һайн бэлэдхэлтэйшье һаа, өөрынгөө байдалые гололхо ябадалнууд улам олошоронхой. Үнэхөөрөөшье, заха холын частьнуудта, гарнизонуудта сэрэгшэдэй һуудал байдал тулюурханаар түхеэрэгдэдэг гэжэ мэдээжэ. Энэ нэгэ шалтагаан болоно.

Хоёрдохи шалтагаан гэбэл, сэрэгэй алба хаагшадай нэрэ хүндын унаһан ушар болоно. Энэ гол шалтагаан гээшэ ха. Тэрэнэй эшэ үндэһэн болоһон зүйлнүүд олон. Дэлхэй дээрэмнай уласхоорондын байдал горитойгоор хубилжа, түмэн сая арадуудые үндэһөөрнь хюдаха дайн дажар болохогүй ха гэһэн бодол хаа хаанагүй түрэжэ, улам батажажа эхилэнхэй. Энээниие ойлгонобди. Зүгөөр эхилээд байһан дэмбэрэлтэ энэ хубилалтын хёморолдоон, дайн дажар тээшэ эрьехэгүйн тула манай сэрэг гол түшэг тулгуури болоно гэжэ мүн лэ мэдэхэ ёһотойбди.

Би өөһэдынгөө сэрэгые ушаргүйгөөр магтахаяашье, муушалхаяашье һананагүйб. Теэд юуень арсахаб, бүхыдөө манай обществодо бии байгаа дутагдалнууд Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэмнай хабаатай бшуу. Жэшээлхэдэ, хара амияа хараад ябадаг, эдэбхи үүсхэлгүй, үгышье һаа, сэрэгэй албанда таарахагүй хүнүүд офицернүүдэй дунда ушардаг гэжэ мэдэнэбди. Үшөө тиихэдэ манай арми «тусхай ямбатай, хүнгэлэгдэһэн байдалтай» гэһэншүү үгэ хүүрнүүд гарадаг гээшэ. Армимнай хүнгэлэгдэһэн байдалтай гэлсэхэдээ, иимэ һанамжа тараагшад юун тухай хэлэхээ һанадаг гээшэб? Оборонын министерство гү, али арми хүнгэлэгдэһэн байдалтай болоно гү? Тэдэнэй «тусхай» байдалые олохо болоо һаа, тэдэнэй ажалай үдэрые дурдамаар ха. Юуб гэхэдэ, сэрэгэй алба хаагшадай ажалай үдэр 16—18 часай туршада үргэлжэлдэг байна.

Манай арми хадаа үни хада өөрсэ янзын һургуули болонхой. Тиигэхэ мүртөө үдэр һүнигүй, амаралтагүй һургуули юм. Тус һургуулинда ороноймнай элүүр энхэ бүхы эрэшүүл бэлэдхэл, һуралсал гарана. Тэдэнэй багшанар — прапорщигууд болон офицернүүд ямар нэгэн онсо ямбатай албатад бэшэ, харин хара ажал хэдэг хүдэлмэришэд гээдшье хэлэхэдэ, алдуугүй ёһотой.

Урда жэлнүүдтэ эдэ бүхы асуудалнууд тухай сэхэ хэлэгдэдэг байгаа гү? Манай офицернүүдэй харюусалга тухай публицистнүүднай хурса статьянуудые бэшэдэг һэн гү? Хургаараа заажархихаар нэрэнүүдые, статьянуудые һананагүйб. Мүнөө олондо нюунгүй мэдээсэлгын үргэдхэгдэжэ байхада, зарим бэшээшэд атанханаа алдажа байжа, армида ушардаг бүхы дутуу дундануудые «амташалан» бэшэнэ. Тиигэжэ түбэй зарим газетэнүүдтэ тэнэг гэхэ гү, али охорхон ухаатай, шэнгэхэн болбосоролтой офицернүүд тухай статьянууд гарахадаа, өөһэдынгөө даажа абаһан сэрэгшэдтэ огто анхарангүй, тэдэнэй хоорондо хэрүүлэй яһа хаяна гэһэншүүгээр офицернүүдые зураглана. Би иимэ һэдэлгэнүүдые таһа буруушаанаб. Бидэ нэгэ юумэ муушалжа эхилхэдээ, бодохоёо болиторнь муушалдаг, зүгөөр магтаа һаа, тэнгэри хүрэтэр һаахаруулдаг өөдэгүй зантайбди. Тиимэһээ али нэгэ ушарта, үйлэ хэрэгтэ тон зүб сэгнэлтэ үгэжэ шаданагүйбди. Эндэһээл элдэб шаг шуулан эхилнэ ха.

Өөһэдынгөө армиие магтаха гү, али муушалха гэһэн зорилго табяагүйб гэжэ дахин дабтаһууб. Ямар ушараар дабтанабши гэбэл, манай сэрэг дэлхэйн ямаршье ороной сэрэгһээ тад ондоо үүргэ дүүргэдэг гээшэ. Эхэ ороноо сахин хамгаалха гэһэн гол үүргэеэ дүүргэхынгээ хажуугаар сэрэгтэ ямаршье хабаагүй элдэб хүдэлмэри хэдэг юм. Тоолобол, ургаса хуряана, байрын гэрнүүдые болон харгы замуудые барина, байгаалиин гэнэ усалнуудай хойшолонгуудые усадхана... Эдэ бүгэдэ манай сэрэгэй нэрэ хүндые үргэнэгүйл ха. Юуб гэхэдэ, мүнөө олонхи хүнүүд армиие ажахын удха шанартай албан гэжэ ойлгодог шахуу болонхой.

Нэрэ хүндэ... Ямаршье мэргэжэл өөрын онсо нэрэ хүндэтэй байдаг гээшэ. Совет Армиин нэрэ хүндын ямар байдалда ороһые уншагшад тухайлжа байгаа ёһотой. Офицернүүдэй нэрэ хүндэһөө байха сэрэгэй алба гаралгын нэрэ хүндэ үни хада унанхай. Эндэ хэнииие зэмэлэлтэйб? Минии һанахада, өөһэдыгөө зэмэлхэһээ бэшэ ондоо арга харагданагүй. Бүхы дутуу дунда талануудые дурдан харуулаа һаа, энэ статья соо багтахагүй. Дутагдалнуудаа энэ тэрэ гэжэ байжа обоолжо байнхаар, тэдэнээ усадхаха аргануудые бэдэрээ һаамнай зохид һэн хаш. Сэрэгэй газетэнүүдые уншахадаа, тиимэ ябуулганууд эхилээ гэжэ ажаглаа һэм.

Совет Арми, Зэбсэгтэ Хүсэнүүд манда хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Сэрэгнай урдanайнгаа хэбээрээ байха гү, али мэргэжэнги болохо гү гэжэ саг харуулна бэзэ. Үүргэ, нэрэ хүндэ, тангариг гэхэ мэтын сэрэгэй заншалнуудые хэншье болюулаагүй. Мүн хэншье бүхы ракетэнүүдые усадхаагүй. Гадна бүхы гүрэнүүдэй хоорондо хилэнүүд хуушан хэбээрээ байһаар. Тиимэһээ сэрэгэй ондоо бүлэглэлнүүдтэ ородог гүрэнүүдтэ ядерна ракетэнүүдэй тодхоотой зандаа байгаа сагта манда өөһэдымнай сэрэг хэрэгтэй. Гадна мантай хаяа хадхан оршодог зарим оронуудта эб найрамдалта байдал тогтоодүй гэжэ мэдэнэбди. Тобшолон хэлэхэдэ, манда арми хэрэгтэй байна. Зүгөөр тэрэнээ шанарай талаар бүри һайжаруулха, дотоодынь байдалые бүри наринжуулха шухала гээд һанагдана.

В. ВОЛЬСКИЙ,
запасай майор.

Спорт — Спорт — Спорт — Спорт — Спорт — Спорт — Спорт

РЕСПУБЛИКЫН ҮБЭЛЭЙ СПОРТЫН НААДАНУУД ТУХАЙ ДҮРИМ

Худөө нютагай хүн зоной элүүрые хамгаалха, ажалшад болон тэдэнэй гэр бүлэнэрые физическэ культура ба спортдо улам үргэнөөр хабаадуулха, мүн худөө нютагуудта спорт эрхилхын тула материальна үндэһэ һууриинь бэхижүүлхэ зорилготойгоор «1986—1990 онуудта республикын үбэлэй спортын наадануудые үнгэргэхэ тухай» КПСС-эй обкомой бюрогой болон Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1986 оной февралиин 14-нэй тогтоолтой зохилдуулан, республикын үбэлэй спортын наадануудые 1990 оной февралиин 23—25-да Ивалга тосхондо үнгэргэхэ байнабди гэжэ Буряадай АССР-эй Госкомспорт мэдээсэнэ.

Нютаг нютагуудта эмхидхэлэй комитедүүд худөөгэй үбэлэй бага спортын наадануудта бэлдэхэ, тэдэниие амжалтатайгаар үнгэргэхэ талаар тодорхой хэмжээ ябуулганuудые бэелүүлхэ ёһотой.

Спортын национальна бэ арадай зүйлнүүдые, «Санашанай үдэр», «Элүүр энхын үдэр», «Санын зүргэ уряалан дуудана» гэхэ мэтэ олоной хабаадалгатай мүрысөөнүүд, спортын һайндэрнүүд, конькигаар, бүмбэгэтэй хоккейгээр мүрысөөнүүд худөөгэй бага спортын наадануудай программада оруулагдаха юм.

ҮБЭЛЭЙ СПОРТЫН НААДАНУУДЫЕ ҮНГЭРГЭХЭ ГУРИМ БА БОЛЗОР

I шата — үбэлэй худөөгэй бага спортын нааданууд;

II шата — бүмбэгэтэй хоккейгээр, шатараар ба даамаар шэлэн абалгын зонын мүрысөөнүүд январиин 19-һөө февралиин 4 болотор үнгэргэгдэхэ. Нэгэдэхи зонодо ородог Тарбагатайн, Мухар-Шэбэрэй, Хориин, Яруунын, Хэжэнгын, Баунтын, Муйскын районуудай команданууд январиин 19—21-дэ Улаан-Үдэдэ М. Н. Ербановай нэрэмжэтэ техникумэй спортын зал соо болон елүүр дээрэ наадаха. Хоёрдохи зонодо ородог Сэлэнгын, Бэшүүрэй, Хяагтын, Зэдын, Захааминай, Прибайкалиин, районуудай командаанууд январиин 26—28-да Гусиноозёрск хотодо уулзаха. Гурбадахи зонодо ородог Кабанскын, Ахын, Түнхэнэй, Хойто-Байгалай, Хурамхаанай, Баргажанай районуудай командануд Селенгинск тосхондо наадаха юм.

III шата — республикын үбэлэй спортын наадануудай түгэсхэлэй мүрысөөн 1990 оной февралиин 23—25-да Ивалга тосхондо үнгэргэгдэхэ.

Республикын худөөгэй районуудай суглуулагдамал командануд, спортсменүүд элдэб зүйлнүүдээр түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха эрхэтэй.

СССР-эй спортын мастерай, мастерта кандидадай нэрэ зэргэтэй хүнүүд наһанай илгаагай хизаарлалгагүйгөөр хабаадаха юм. Зонын наадануудта илагшад-командануд бүмбэгэтэй хоккейгээр, шатараар ба даамаар түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха байна.

Тус тус райондо ажаһуудаг, райондо хабаатай предприятинуудта ажалладаг спортсменүүд суглуулагдамал командануудай бүридэлдэ орохо ёһотой.

Түгэсхэлэй мүрысөөнүүдтэ спортсменүүд спортын нэгэл зүйлдэ хабаадаха эрхэтэй.

Хоккейгээр, шатараар гү, али даамаар зонын нааданда хабаадаһан аад, урагшалагүйдэһэн спортсменүүд ондоо зүйлнүүдтэ оруулагдажа, түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха аргатай.

ИЛАГШАДЫЕ ТОДОРУУЛГЫН ГУРИМ

Үбэлэй спортын наадануудай түгэсхэлэй мүрысөөнүүдтэ тодоруулагдаха гэбэл:

— спортын 8 зүйлөөр районуудай хоорондо ниитэ-командаараа түрүү һуури эзэлэгшэд;

— Мүрысөөнүүдэй программын бүхы зүйлнүүдээр хубиин түрүү һуури эзэлэгшэд.

Зонын болон түгэсхэлэй мүрысөөнүүдтэ командануудай абаһан эгээл ехэ очкогоор ниитэ командаараа түрүү һуури эзэлэгшэд тодоруулагдаха.

Эстафетэ дамжуулгатай урилдаануудта, хубиин мүрысөөнүүдтэ адли үрэ дүнгүүдые туйлаһан хабаадагшад гү, али командануд сэгнэлтын таблицада дээгүүр һуури эзэлдэг.

ШАГНАЛГА

Бүхы зүйлнүүдээр дүн хамта I—II—III һууринуудые эзэлһэн районуудай суглуулагдамал командануд Буряадай АССР-эй Госкомспортын дамжуулгын шангуудаар, дипломуудаар, вымпелнүүдээр шагнагдаха. IV—V—VI һууринуудые эзэлһэн командануд КПСС-эй Ивалгын райкомой, районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй вымпелнүүдээр, дурасхаалта шангуудаар шагнагдаха юм.

Спортын элдэб зүйлнүүдээр нэгэдэхи һууринуудые эзэлһэн командануд Буряадай АССР-эй Госкомспортын дамжуулгын шангуудаар, вымпелнүүдээр, дипломуудаар тэмдэглэгдэхэ. Хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые эзэлһэн командануд вымпелнүүдээр, дипломуудаар шагнагдаха байна.

Республикын Госагропромсоюз илалта туйлаһан, шангай һууринуудые эзэлһэн командануудые «Москвич» түхэлэй автомашинаар, «Кубань» түхэлэй автобусоор шагнаха юм.

Хубиин тоосоогоор илагшад чемпионой лентэнүүдээр, I шатын дипломуудаар, үнэтэ шангуудаар, хоёрдохи болон гурбадахи һууринуудые эзэлһэн спортсменүүд дипломуудаар шагнагдаха. Чемпионуудые бэлдэһэн тренернүүд Хүндэлэлэй грамотануудта хүртэхэ.

МҮРЫСӨӨНҮҮДЭЙ ПРОГРАММА

Спортын 8 зүйл, тусхайлбал, санын урилдаанууд, эстафетэ дамжуулгатай санын урилдаан, ГТО-гой үбэлэй олон зүйлэй мүрысөөн, конькигаар урилдаан, бүмбэгэтэй хоккей, хадаһаа санаар урилдаан, биатлон, шатар болон даам үбэлэй спортын наадануудай программада оруулагдана.

1. САНЫН УРИЛДААНУУД

Эрэшүүл — 10 болон 15 километртэ;

Эхэнэрнүүд — 5 болон 10 километртэ. Эрэшүүлэй болон эхэнэрнүүдэй бүлэгтэ тус тустаа 5 хүн тоосоондо абтаха.

2. ЭСТАФЕТЭ ДАМЖУУЛГАТАЙ САНЫН УРИЛДААН

Эрэшүүл — 4×5 километр;
эхэнэрнүүд — 4×3 километр.

3. ГТО-гой ҮБЭЛЭЙ ОЛОН ЗҮЙЛЭЙ МҮРЫСӨӨН

16—18 наһанай хүбүүд, басагадай, эрэшүүл болон эхэнэрнүүдэй дунда ГТО-гой үбэлэй олон зүйлөөр мүрысөөн үнгэргэгдэхэ.

Эдиршүүл болон эрэшүүл — санын урилдаан — 5 километр;

мэргэн буудалга — 50 метрһээ;

спортивна винтовкоор — 8 дахин буудаха;

перекладина дээрэ бэеэ татаха.

Басагад болон эхэнэрнүүд — санын урилдаан — 3 километр;

мэргэн буудалга — 50 метрһээ;

спортивна винтовкоор 8 дахин буудаха;

хүсэ хэрэглэлгын упражнени гүйсэдхэхэ.

4. КОНЬКИГААР УРИЛДААН

Эрэшүүл — 500 болон 1000 метртэ — 3—3 хүн тоосоондо абтаха;

Эхэнэрнүүд — 500 болон 1000 метртэ — 2—2 хүн тоосоондо абтаха;

Холимог эстафетэ — 3х500 метр (хоёр эрэшүүл ба нэгэ эхэнэр).

5. БҮМБЭГЭТЭЙ ХОККЕЙ

Команда 14 хүнһөө бүридэхэ. 1990 оной январь-февраль һаранuудта зонуудта шэлэн абалгын мүрысөөнүүд болохо. Зонуудта илажа гараһан 4 команда, мүн худөөгэй наадануудай чемпион болохо Кабанскын районой команда, Ивалгын районой хоккеистнүүд түгэсхэлэй нааданда хабаадаха.

6. ХАДАҺАА САНААР УРИЛДААН

Эрэшүүл болон эхэнэрнүүд — хадаһаа санаар урилдаха — 2 дахин бууха;

Эрэшүүл болон эхэнэрнүүд — слалом — 2 дахин бууха. Спортсмен али бүхы түхэлэй санаар мүрысөөндэ хабаадаха эрхэтэй.

7. БИАТЛОН

Эрэшүүл — 18 болон тэрээнһээ дээшэ наһанай — 10 болон 15 километртэ. 5—5 хүн тоосоондо абтаха.

Эстафетэ — 4х7,5 километр. Үрэ дүнгүүдэй сэгнэлтын таблицаар очконууд тоолон гаргагдаха.

8. ШАТАР БОЛОН ДААМ

Командын бүридэл: эрэшүүл — 2 шатаршан ба 1 даамшан (эрэшүүл гү, али эхэнэр, 1 эхэнэр шатаршан). Зонын ба түгэсхэлэй мүрысөөнүүдэй үрэ дүнгүүдээр тоолон гаргагдаха. Үнгэрэгшэ жэлдэ илалта туйлаһан Загарайн районой болон мүрысөө эмхидхэжэ байһан Ивалгын районуудай командануд хабаадаха эрхэтэй.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Н. И. Крючков республикын үбэлэй спортын наадануудай эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшээр томилогдсо.

Физкультура ба спортын талаар Буряадай АССР-эй гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо, РСФСР-эй физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ, республиканска категориин судья В. П. Кондаков үбэлэй спортын наадануудай ахамад судьягаар баталагдаба.

Олимпиин наадануудта бэлэдхэлэй дүрбэн жэлэй түрүүшын жэл дүүрэбэ. Үнгэрэгшэ жэл Буряадай спортсменүүдтэ, тэдэнэй түлөө һанаагаа зобогшодто мартагдашагүй дурасхаал үлөөгөө. Юундэб гэхэдэ, жэлэй эхинһээ хойшо һүүл болотор үнгэргэгдэһэн али бүхы ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ Буряад ороной барилдаашад горитой амжалта туйлажа, спортдо дуратайшуулые баясуулһан байха юм.

ЖЭЛЭЙ ДҮНГҮҮД ЯМАР БЭ?

Нэн түрүүн нёдондо жэлэй эхиндэ Шэнэ Зеландида үнгэргэгдэһэн гараха түрэхэһөө хойшо дүлии хүнүүдэй дунда үнгэргэгдэһэн бүхэдэлхэйн наадануудта хабаадахадаа, ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн, спортын мастер Андрей Захряпин тоолотомо амжалта туйлажа, 90 килограмм шэгнүүртэ алтан медаляар шагнагдажа, дэлхэйн чемпион болоһон байгаа.

Хабартаа РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ спортын мастер Василий Миланханов чемпион болоһон, харин спортын мастер Сырен-Доржо Халтанов — мүнгэн, спортын мастер Александр Бардаханов бронзо медальнуудаар шагнагдаһан байха юм.

СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө түрүүшынхеэ үнгэргэгдэһэн шэлэн абалгын нааданда спортын мастер Андрей Матюнов чемпион болоһон, спортын мастер Виктор Монсонов хоёрдохи һуури эзэлһэн, Сырен-Доржо Халтанов гурбадахи һуури эзэлһэн байгаа.

Махачкала хотодо үнгэргэгдэһэн СССР-эй чемпионадта Сырен-Доржо Халтанов түрүүшынхеэ мүнгэн медаляар шагнагдаа. Харин Андрей Матюнов дүрбэдэхи һуури эзэлээ.

Энээгээр манай барилдаашад болон тренернүүд Буряадай һургуулиин зүб шэглэлээр хүгжөөгдэжэ байһые элирхэйлэн гэршэлээ һэн.

Сентябрь һарын эхиндэ Швейцариин Мартини хотодо үнгэргэгдэһэн дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ Борис Будаев онсо шалгаржа, дэлхэйн чемпион болобо!

СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөндэ «Динамо» бүлгэмэй түлөөлэгшэд Д. Халтанов, А. Матюнов гэгшэд мүнгэн медальнуудаар шагнагдаа.

Манай бэлигтэй бэрхэ барилдаашадые дэмжэжэ абаха эдир халаанай ургажа байлгын харалгада «Динамын» эдир барилдаашад Дугар Жамсуев, Виктор Писарев, Зоригто Ободоев, Леонид Ширапжалсанов, профсоюзай спортын бүлгэмһөө Александр Доржиев, Иван Шамбеев болон бусадые онсолон тэмдэглэлтэй.

Һайн хүдэлдэг тренернүүд тухай хэлэлтэй. Эдэнэй эрхимүүдынь һайн һорилго бэлэдхэлтэй барилдаашадые бэлдэнэ. Эдэмнай хэд бэ гэхэдэ, Геннадий Махутов, Нима Ивахинов, Валерий Иванов, Владимир Ангархаев болон бусад болоно. Баяр Цыренгармаевэй, Виктор Абушеевэй, Владимир Вострецовой, Владислав Бумбошкиной һурагшадые тэмдэглэлтэй.

Бэлигтэй бэрхэ хүбүүд худөө нютагуудта олон байдаг гээшэ. Тренернүүд Баатар Батуев (Турунтаево), Баяр Жамбалов (Ивалга), Виктор Ринчинов (Баргажан) гэгшэд районуудта һайнаар хүдэлнэ.

Барилдаае хүгжөөлгэдэ судьянарай ажал ябуулга мүн лэ шухала үүргэ дүүргэдэг гээшэ. Энэ талаар һүүлэй жэлнүүдтэ гэзгэдэлдэ орообди. Уласхоорондын категориин арбитрнууд Василий Гармаев, Клим Олзоев гэгшэд эдэбхитэй хүдэлмэриһээ холодоо. Гансал Баатар Цыбиков бүхэсоюзна категориин судьягай нэрэ зэргэтэй юм. Ушар иимэһээ судейскэ кадрнууд тухай манай федераци бодомжолхо юм.

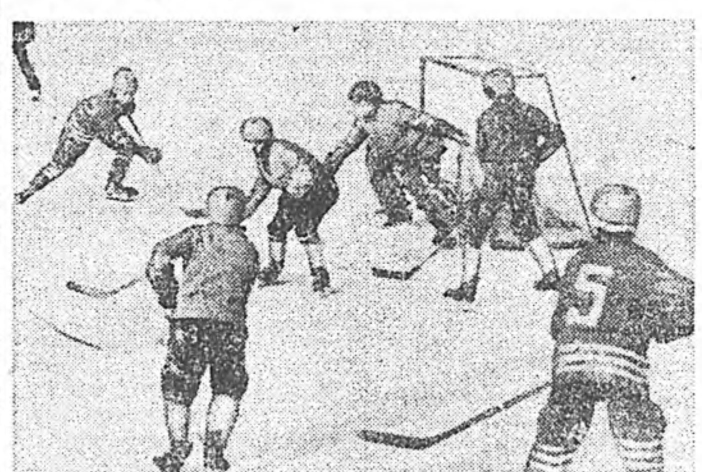
Дүрэ буляалдалгын бүрилдэлгаар СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө ээлжээтэ мүрысөөн энэ жэлэй июнь һарада манай республикын ниислэл — Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэхэ юм. Энэ ехэ мүрысөөндэ түгэс һайнаар бэлдэхэ зорилготойгоор Буряад ороной суглуулагдамал командын гэшүүд уласхоорондын болон бүхэсоюзна ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадаха. Д. Халтанов, Б. Будаев, И. Тютрин «дэлхэйн бага чемпионат» гэжэ тоологдодог Тбилисиин уласхоорондын мүрысөөндэ, А. Матюнов, С. Замбалов февраль һарын эхеэр Иранда үнгэргэгдэхэ уласхоорондын мүрысөөндэ, манай республикын суглуулагдамал командын гэшүүд Улаан-Баатарта үнгэргэгдэдэг «Интернационал» гэжэ уласхоорондын нааданда хабаадаха.

Юрэдөөл, маанадта, тренернүүдтэ, барилдаашадта амаржа байха саг үгы. Эдэ бүхы наадануудта, мүрысөөнүүдтэ эршэмтэйгээр бэлэдхэл хэхэ ёһотойбди.

В. СЫДЕЕВ,
республикын барилдаанай федерациин харюусалгата секретарь.

СЭБЭР АГААРТА СЭНГҮҮ ДАА

ШЭМЭРҮҮН жабартай үбэлэй сагай ерэхэдэнь, хотон айлай газаагуурхи, һургуули шадарай хоккейн талмайнууд дээрэ, коробконууд соо үхибүүдэй соггой хүхюуи энеэдэ наадан замхахаяа болидог.

ЛВРЗ-гэй, авиационно заводой болон бусад предприятинуудай спортын клубуудай, һургуулинуудай дэргэдэхи хоккейн коробконууд соо һургуулинуудай болон хотон айлнуудай командануудай дунда ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Алтан шайбын» болон «Гүрэмэл бүмбэгын» клубуудай шанда хүртэхын түлөө мүрысөөнүүд эхилбэ.

Илагшад зонын нааданда республикынгаа нэрэ хүндые хамгаалха эрхэдэ хүртэхэ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эдир хоккеистнүүд.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номертэ

КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1989 он) Пленум дээрэ байгуулагдаһан КПСС-эй ЦК-гай Россин бюрогой заседани М. С. Горбачевой түрүүлэлгэдоро январиин 15-да болобо. Энэ заседани дээрэһээ ТАСС-ай корреспондентнүүдэй бэшэһэн тоссоон газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанай нээлтэ дээрэ ниитэлэгдэбэ.

Үнгэрһэн жэлэй сентябрь һараһаа ороной болон Зүүн Сибириин түмэр замшадай хүдэлмэридэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд, тэдэнэй тоодо ашаанай вагонуудые аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ хэрэгтэ дутагдалнууд олоор дайралдаһан, тэдэниие дары түргэн усадхажа ажал хүдэлмэриинь саашадань һайжаруулха талаар мүнөөшье болотор зохихо хэмжээ ябуулганууд абтаагүй байһаар. Эдэ хэрэгүүдые саашадань гуримшуулан һайжаруулха асуудалаар Буряадай транспортна прокурор С. Денисовэй «Элдэб ялануудһаа уголовно харюусалгануудта хабаадуулагдаха хүрэтэр» гэжэ статья үгтэбэ.

Журналист Н. Дегтяревой «Амжалтын эхин үдэр бүриин оролдолгоһоо» гэжэ гаршагтай очерк номертэ байха.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
Опера «Князь Игорь» — в 19.
Бурятский театр драмы имени Х. Намсараева
Концерт с участием выпускников ЛГИТМиКа — в 19-30.
Русский театр драмы
Премьера — «Срок проживания окончен» — в 19-30.
«Дружба»
«После войны — мир» (2 серии) — в 10, «Месть и закон» (2 серии) — в 12, 15, 18-10, 20-40.
«Родина»
«Тринадцатая невеста принца» — в 10, 16-40, «Месть и закон» (2 с.) — в 11-20, 14, 18-10, 20-50.
«Прогресс»
Красный зал — «Любимый Раджа» — в 10, 12-40, 15-20, 18-10, 20-40. Зеленый зал — «Хон Гиль Дон» — в 9-40, 11-30, 13-20, 15-10, 17, 19, 21.
«Эрдэм»
«До первой крови» — в 9-40, 11-10, 12-40, 14-20, «Этот безумный, безумный, безумный, безумный мир» (2 с.) — в 16, 18-30, 21.
«Октябрь»
Мультфильмы — в 9-50, «Хон Гиль Дон» — в 11-30, 14-50, 16-40, 21-40, «Леди Макбет Мценского уезда» — в 13-20, 18-30, 20-10.
«Восток»
«Раз, два — горе не беда — в 15-30, «Сэр» — в 17, 19, 21.
«Байкал»
«Наследница Ники» — в 18-30, 20-30.

СОНОСХОЛ

Улаан-Үдэ хотын буряад лекториин ээлжээтэ хэшээл январиин 18-да 18.00 часта Политическэ гэгээрэлэй байшангай Ехэ зал соо эхилхэ.

«Мүнөөнэй аграрна политика — һэргээн хүгжөлтын үндэһэ һуури мүн» гэһэн лекци БСХИ-гэй доцент, экономическа эрдэмэй кандидат Р-Н. Р. РИНЧИНОВ, «Худөө ажахыда ажал эмхидхэлгын шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлгын гол ёһонууд» — БСХИ-гэй кафедрые даагша, экономическа эрдэмэй кандидат Ц. Д. ДАМБАЦЫРЕНОВ, «Буряадай АССР-ые нютагай ажахын тоосоондо оруулха хараа бодолнууд» — Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, экономическа эрдэмэй кандидат Б-М. Б. БАЛДАНОВ, «Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда Буряадай АССР-эй экономическа хүгжэлтэ» гэһэн лекци Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, экономическа эрдэмэй кандидат П. Ж. ХАНДУЕВ уншаха байна.

Манай республикын худөө ажахын хүгжэлтөөр һонирхогшодые, буряад хэлэн дээрэ хөөрэлдэхэ, лекци уншаха дуратайшуулые бултыень эдэ лекцинүүдтэ уринабди!

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды — 2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства — 2-61-35, агропромышленный — 2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта — 2-69-58; культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63: информации — 2-34-05; переводов — 2-54-93; писем и селькоров — 2-67-81; корректорская — 2-33-61; выпускающие — 2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99, г. Закаменск — 31-61, п. Кырен — 91-9-79. п. Агинское — 3-40-69. Директор издательства — 2-37-32, бухгалтерия — 2-33-77, вахта — 2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.